

diàlegs

NOVEMBRE 2020 NÚM. 1

Sistemes educatius resilients

Solucions i oportunitats per
afrontar la tempesta de la
Covid-19

REPORTATGE
Personalitzar l'educació,
un repte possible
Informe Delphi

Carles Monereo · Richard Gerver
Juan Ignacio Pozo · Paulina Bánfalvi
Begonya Oliveras · Conxita Márquez
David W. Johnson · José Bernardo · Anna Forés

editorial

“En aquests moments en què l'educació està patint una de les majors crisis de la seva història és moment de créixer, de buscar solucions i d'aprofitar oportunitats.”

L'educació, un diamant que no té preu

Estimat lector,

Diuen que fa molt temps en un país llunyà... *“Un príncep posseïa un magnífic diamant, del qual estava molt orgullós. Un dia, en un accident, la pedra preciosa va quedar totalment ratllada. Aquest fet va entristir al príncep, i va decidir posar tot el seu afany a aconseguir que el diamant tornés a ser el que havia estat. Per a això, va convocar els més hàbils especialistes amb la finalitat que la joia recuperés el seu estat original. Però, malgrat tots els esforços no van poder esborrar ni tapar la ratlla. Va aparèixer llavors un genial lapidari. Amb art i paciència va tallar en el diamant una magnífica rosa i va ser prou hàbil per a fer de l'esgarrapada la tija mateixa de la rosa... de tal manera que la pedra preciosa va aparèixer, després, molt més bella que abans.”*¹

Avui, en què el món lluita per superar una tempesta anomenada Covid-19, aquesta petita història ens pot ajudar a reflexionar sobre la situació actual de l'educació, un diamant preciós que no té preu, però al qual hem descobert un defecte que ens horroritza i necessitem corregir. En aquesta situació d'incertesa i angoixa prolongada que vivim, la societat necessita una taula de salvació que sigui llum i esperança d'un futur millor. Experts de tot el món s'adonen que aquesta taula o diamant, encara que estigui ratllada, és l'educació. Però, jo em pregunto si és suficient lluitar per a mantenir els centres educatius oberts contra vent i marea, com estan fent la majoria dels països o podem fer alguna cosa més?

En el nostre conte veiem com els mètodes tradicionals per a reparar l'atzagaiada no resulten eficaços, i és llavors quan apareix la nostra gran oblidada “la creativitat” de la mà d'un lapidari que és capaç d'actuar *out of the box* i “amb art i paciència talla en el diamant una magnífica rosa” creant una solució que supera totes les expectatives.

Anna Forés en el seu llibre “La resiliència, créixer des de l'adversitat” ens conta que “la resiliència és resistir, superar els obstacles, aprendre dels errors amb humor... una qualitat humana immensa i plena de matisos.” En aquests moments en què l'educació està sofrint una de les crisis més grans de la seva història és moment de créixer, de buscar solucions i aprofitar oportunitats. Aquest primer exemplar de “Diàlegs” té aquest propòsit i així ho han entès els nostres col·laboradors, l'educació pot renéixer després de la tempesta *molt més bella que mai*.

Ana Moreno Salvo
Directora d'Impuls Educació

¹ www.humanizar.es

continguts

Una revista
de reflexió
educativa

6

projecte

CARLES MONEREO

La pandèmia
de la COVID19

9

reportatge

JORDI VILADROSA

14

Personalitzar
l'educació, un
repte possible

15 7 punts clau de la
personalització

16 Espurnes d'una
taula rodona molt
suggestiva

panoràmica

ANA MORENO

Entrevista a
Richard Gerver

20

impuls
educació

CONSELL DE REDACCIÓ

Direcció:

Ana Moreno

Direcció Estratègica:

Gregorio Romera

Publicacions:

Jordi Viladrosa

Diseny i maquetació:

Guillem Batchellí

Comunicació:

Maria Latre

Il·lustracions:

Maria Yuling Martorell

Redacció i subscripcions

Impuls Educació

Pg. Manuel Girona, 75

08034 Barcelona

mail: centredestudis@institutio.org

<https://impulseducacio.org/>

ISSN 2696-5615

Aquesta obra està subjecta a una llicència de Reconeixement-
NoComercial 4.0 Internacional de Creative Commons

actualitat

30

JUAN IGNACIO POZO

L'escola híbrida com a oportunitat per a transformar l'educació

36 És temps de conrear...

PAULINA BÁNFALVI KAM

43 Pensament i educació

BEGONYA OLIVERAS I CONXITA MÁRQUEZ

experiències

DAVID W. JOHNSON

L'aprenentatge cooperatiu i la crisi de la COVID19

46

en profunditat

JORDI VILADROSA

Educació personalitzada, un model emergent

51

biblioteca

Novetats

54

autor

JORDI VILADROSA

Entrevista a Gregorio Luri

56

llegat

ANA MORENO

Sir Ken Robinson, un cavaller al rescat de l'educació

60

opinió

66 Refer el model pedagògic per a l'escola del futur

JORDI VILADROSA

67 Equilibrant la vida

ANNA FORÉS

70 El curs 2020-2021 i la formació HÍBRIDA

PERE MARQUÉS

una revista de reflexió educativa

Diàlegs és una publicació semestral editada amb el suport del centre d'estudis de la Institució Familiar d'Educació Impuls Educació; una institució amb més de 50 anys d'experiència al servei de la societat, en l'educació de milers de joves a Catalunya i a Balears.

És una nova revista digital que neix amb la voluntat de generar un diàleg enriquidor sobre actualitat educativa. Diàlegs vol facilitar el debat en un format modern, dinàmic i divulgatiu amb continguts rigorosos i de qualitat. Cada exemplar tindrà un tema central i comptarà amb la col·laboració i anàlisi d'experts de prestigi, nacionals i internacionals, a través d'articles, entrevistes i reportatges que tinguin un interès manifest. La revista està oberta a la participació de tothom que hi vulgui col·laborar. Cada número es prepara amb temps i, després de triar el tema, es difon un "call for papers" per donar l'oportunitat de participar-hi a una gran quantitat d'experts.

Què ens mou. Ens inspiren les paraules del poeta "l'infant és el futur de l'home", destacades per Jacques Delors en l'emblemàtic informe de la UNESCO, *Educació: hi ha un tresor amagat a dins*. Com Delors, tenim l'esperança d'un món millor on es respectin els drets humans, es visqui la comprensió mútua i s'utilitzin els avenços del coneixement per a la promoció del gènere humà.

L'educació del segle XXI hauria de ser un mitjà al servei de totes les persones, "fent realitat els ideals de

pau, llibertat i justícia, necessaris per crear una civilització global on la pobresa, la marginació, la ignorància, l'opressió i la guerra no tinguin lloc."

El nostre compromís és amb la societat sencera. Cerquem empoderar el professorat, les escoles i els pares i mares, per *garantir una educació inclusiva i equitativa de qualitat i promoure oportunitats d'aprenentatge al llarg de la vida per a tothom*, tal com ho recomana l'ODS número 4 (*Quality Education. Sustainable Development Goals. UN*).

Què fem. La nostra tasca se centra al voltant de tres eixos nuclears que creiem fonamentals per a una educació de qualitat en el present i en el futur de l'era digital: la personalització, el pensament i la tecnologia.

PERSONALITZACIÓ

Educar persones requereix tenir en compte les seves singularitats, talents, interessos i necessitats. Posar l'alumne al centre fa que l'aprenentatge tingui un sentit i valor personal i sigui potenciador de nous aprenentatges. La personalització és una proposta pedagògica que

Una nova revista digital que neix amb la voluntat de generar un diàleg enriquidor sobre actualitat educativa

aporta qualitat a la inclusió i l'equitat educatives.

PENSAMIENT CRÍTIC I CREATIU

Educar ciutadans per viure en una societat democràtica, en un món globalitzat i canviant on la informació és omnipresent, implica promoure pensadors crítics i creatius capaços d'aprendre durant tota la vida, de trobar bones solucions a problemes complexos, i qüestionar-se les coses cercant la veritat amb llibertat.

TECNOLOGIA

Actualment la tecnologia s'ha convertit en una eina imprescindible. Educar en una societat altament automatitzada ofereix l'oportunitat d'aprofitar el potencial que ofereix la tecnologia per assolir els objectius educatius de manera més eficaç. Una manera d'apropar el món a les aules fent l'aprenentatge més real, autònom i cooperatiu, tot promovent-ne un bon ús.

La Institució Familiar d'Educació és un grup educatiu amb tretze escoles a Catalunya i a Balears que compta amb més de 700 professionals, 5.000 famílies i 7.000 alumnes. El seu projecte es fonamenta en l'humanisme cristià i l'atenció personalitzada i aporta una visió innovadora de l'educació perquè cadascun dels seus alumnes arribin a ser persones íntegres, ciutadans solidaris i professionals competents.

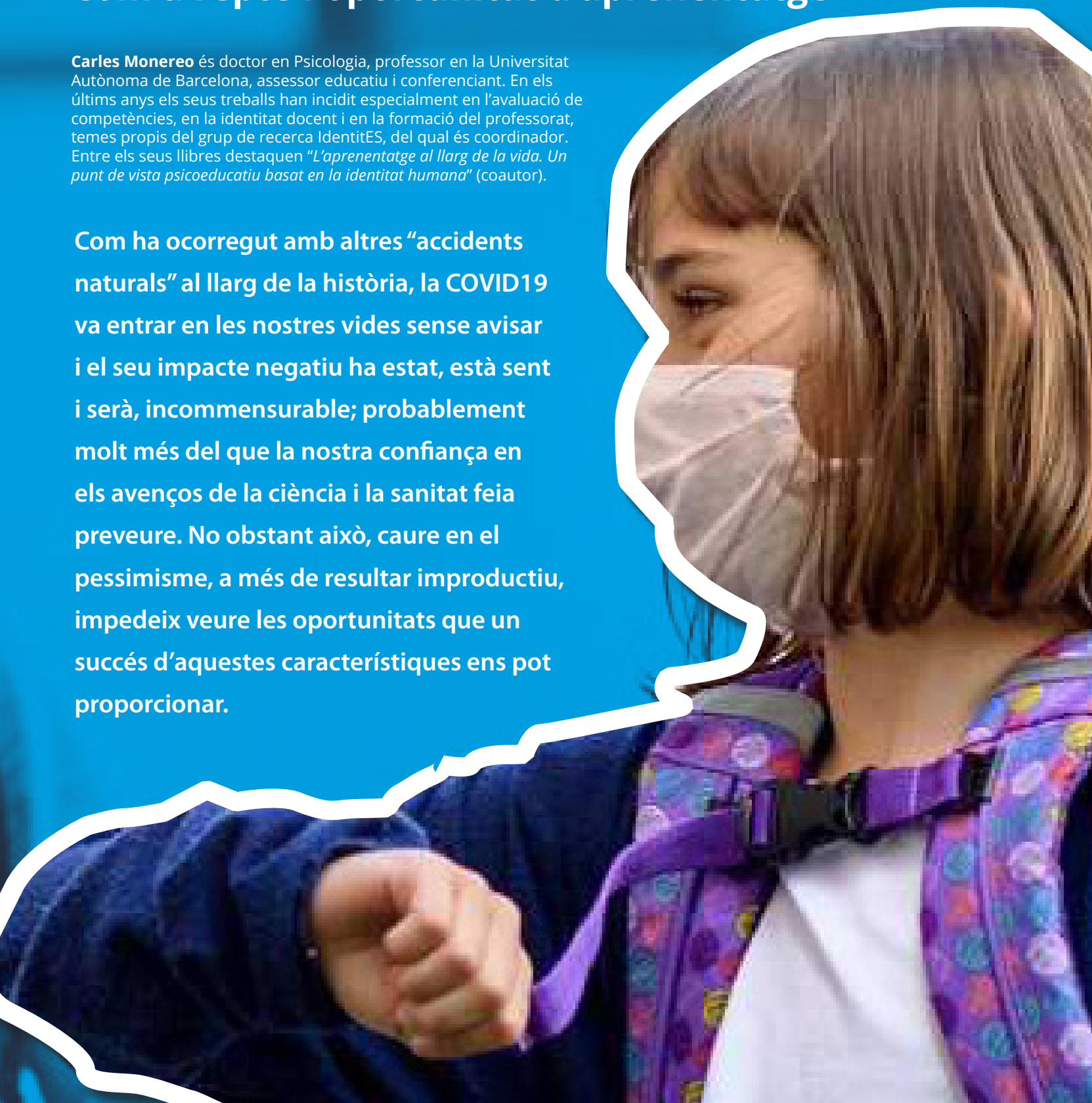
projecte

La pandèmia de la COVID19 com a repte i oportunitat d'aprenentatge

Carles Monereo és doctor en Psicologia, professor en la Universitat Autònoma de Barcelona, assessor educatiu i conferenciant. En els últims anys els seus treballs han incidit especialment en l'avaluació de competències, en la identitat docent i en la formació del professorat, temes propis del grup de recerca IdentitES, del qual és coordinador. Entre els seus llibres destaquen "*L'aprenentatge al llarg de la vida. Un punt de vista psicoeducatiu basat en la identitat humana*" (coautor).

Com ha ocorregut amb altres "accidents naturals" al llarg de la història, la COVID19 va entrar en les nostres vides sense avisar i el seu impacte negatiu ha estat, està sent i serà, incommensurable; probablement molt més del que la nostra confiança en els avenços de la ciència i la sanitat feia preveure. No obstant això, caure en el pessimisme, a més de resultar improductiu, impedeix veure les oportunitats que un succés d'aquestes característiques ens pot proporcionar.

per Carles Monereo

"El pessimista veu la dificultat en cada oportunitat i l'optimista veu l'oportunitat en cada dificultat".
Winston Churchill.

Un accident és, segons el diccionari, un succés imprevist que altera la marxa normal o prevista de les coses i que, en principi -més enllà de les teories conspiradores i conspiranoiques-, no obeeix a una voluntat o intencionalitat de produir un determinat efecte. No obstant això, els accidents provoquen problemes, és a dir circumstàncies que dificulten la consecució d'alguna finalitat, i aquests problemes solen evidenciar-se o manifestar-se a través d'incidents.

Un exemple pot ser il·lustratiu del que diem; l'aparició massiva de la COVID19, ha ocasionat el confinament també massiu de la població, la qual cosa ha desembocat en problemes d'aïllament, que estan en l'origen de diferents incidents, com per exemple l'incompliment de les normes de conducta prescrites per l'Administració.

Al contrari que els accidents, els incidents són voluntaris, si bé poden aparèixer també de manera imprevista i amb un gran impacte emocional, i arribar a desestabilitzar les persones de tal manera que les obligui a realitzar canvis dràstics en els seus hàbits i conductes. Aquests problemes i els seus respectius incidents constitueixen, doncs, importants motors per al canvi.

En l'àmbit educatiu, i evitant la ingenuïtat de pensar que els problemes i incidents creats per la pandèmia promouran, per si sols, innovacions positives que redundaran en la qualitat dels aprenentatges, sí que creiem que aquestes contingències poden constituir una bona excusa per a propiciar canvis propositius, és a dir, en unes determinades direccions.

Mirant de ser concisos, proposem que aquests canvis s'orientin almenys a tres àrees clau: l'ensenyament digital, la gestió de les emocions i el desenvolupament d'un currículum basat en reptes.

Situar l'ensenyament digital en el seu just punt

Amb l'adveniment de la pandèmia i les situacions de confinament, tant els apassionats de les tecnologies digitals, com els seus detractors, han hagut d'incrementar el temps dedicat a l'ensenyament telemàtic, la qual cosa haurà suposat per a la majoria, estimulants descobriments sobre els seus avantatges, però també una major consciència respecte a les seves limitacions, si la comparem

“Tant els apassionats de les tecnologies digitals, com els seus detractors, han hagut d’incrementar el temps dedicat a l’ensenyament telemàtic.”

amb un ensenyament cara a cara. Òbviament, les concepcions subjacents del que significa ensenyar per a cada docent, condicionarà el seu ús; alguns encara afegiran més llenya a les seves, ja per si soles, avorrides classes magistrals, convertint-les en insofribles monòlegs a través d’una pantalla, mentre que uns altres introduiran noves aplicacions que donaran més dinamisme i atractiu a l’ensenyat, però que difícilment completaran tots els objectius i seran sostenibles a llarg termini. Aquesta situació ocasionarà problemes i incidents als uns i als altres, i una oportunitat de: a) compartir dificultats i necessitats, i b) cooperar per a respondre-hi.

No podem assegurar que aquesta experiència resulti igual d’impactant i reveladora per a tothom, però sí que pensem que situarà a la majoria en una posició de major sensibilitat per a reflexionar sobre quan, com i per a què emprar aquestes tecnologies i quan, com i per a quines la presència física a les aules és preferible. No hauríem de desapropitar-ho.

Posar en el centre la importància d’aprendre a autoregular les pròpies emocions

Una altra evidència que ens està deixant la COVID19 i el confinament, és que som bastant incompetents quan es tracta de gestionar les emocions. El mes de març de 2020, en plena expansió de la pandèmia, els serveis d’emergència psicològica de la nostra comunitat ens sol·licitaven ajuda enfront del deversall de conflictes i incidents que tenien lloc a l’interior dels domicilis

particulars. Situacions d’extrema apatia i addicció a pantalles i sèries, d’aïllament i ràbia per no poder sortir de casa, d’estrès per a controlar els nens i les seves disputes, de culpa per no poder cuidar familiars dependents, d’inseguretat en el moment d’ajudar els fills en les seves tasques escolars, d’alarma per les notícies contradictòries i, sovint, apocalíptiques dels mitjans, de por per no tenir suports en cas d’infecció, de tensió pels conflictes amb la parella, d’ansietat pel temor a perdre el treball, de frustració per no aprofitar el molt de temps disponible o d’angoixa per tenir ara a casa persones amb trastorns que fins al moment acudien a centres d’atenció especialitzada.

En cadascuna d’aquestes contingències, les dotze més sovint sol·licitades, els nens, adolescents i joves en edat escolar, sofreixen directament les conseqüències d’aquests conflictes, i el seu desenvolupament i aprenentatge es veuen clarament afectats.

La reivindicació d’una formació emocional per als alumnes té ja certa tradició i, de fet, alguns projectes curriculars de centre han explicat aquest desig en forma d’objectius i continguts. No obstant això, és obvi que aquest aspecte no s’ha traslladat prou a les pràctiques educatives. Sovint aquestes “competències generals o transversals” a l’ésser de tots, no les imparteix ningú.

Novament pensem que el moment actual exerceix una desitjable pressió per a integrar d’una vegada per sempre l’ensenyament d’aquestes competències, tan imprescindibles per a la salut mental i la convivència social, en el currículum. L’ús de problemes i incidents

“La pandèmia no ha fet més que visibilitzar cadascun d'aquests reptes, afectant els més vulnerables, amb un menor accés a l'educació.”

pot ser un artefacte pedagògic de primer ordre per a encarar aquesta demanda. En el nostre cas, va suposar el detonant per a crear el portal Psicofight¹, un lloc digital, d'accés lliure, que ofereix formació sobre situacions de conflicte emocional a través d'escenes dramatitzades, preguntes als usuaris i el consell d'assessors experts en relació amb cada tòpic.

Estimular la necessitat d'un currículum basat en reptes

Fa ja temps que molts apostem per un nou marc curricular competencial basat en reptes socials. Enfront del currículum actual que existeix a Espanya, amb multitud de competències fragmentades i centrades en les àrees i els continguts de gairebé sempre, en altres llocs com Finlàndia, Escòcia o Quebec, han dissenyat una proposta més simple i oberta, a partir de valors i competències molt generals, que convergeixen en situacions-problema, de manera que els centres i els docents tenen una gran autonomia per a crear els seus propis projectes, adaptats als seus respectius contextos. Considerem que la UNESCO, amb la seva agenda "Educació 2030", ha marcat un horitzó clar i il·lusionant que té com a finalitat última formar ciutadans responsables

i capaços d'afrontar, tant a escala personal, com a escala local i també planetària, els disset reptes que estan en la base d'un món sostenible.

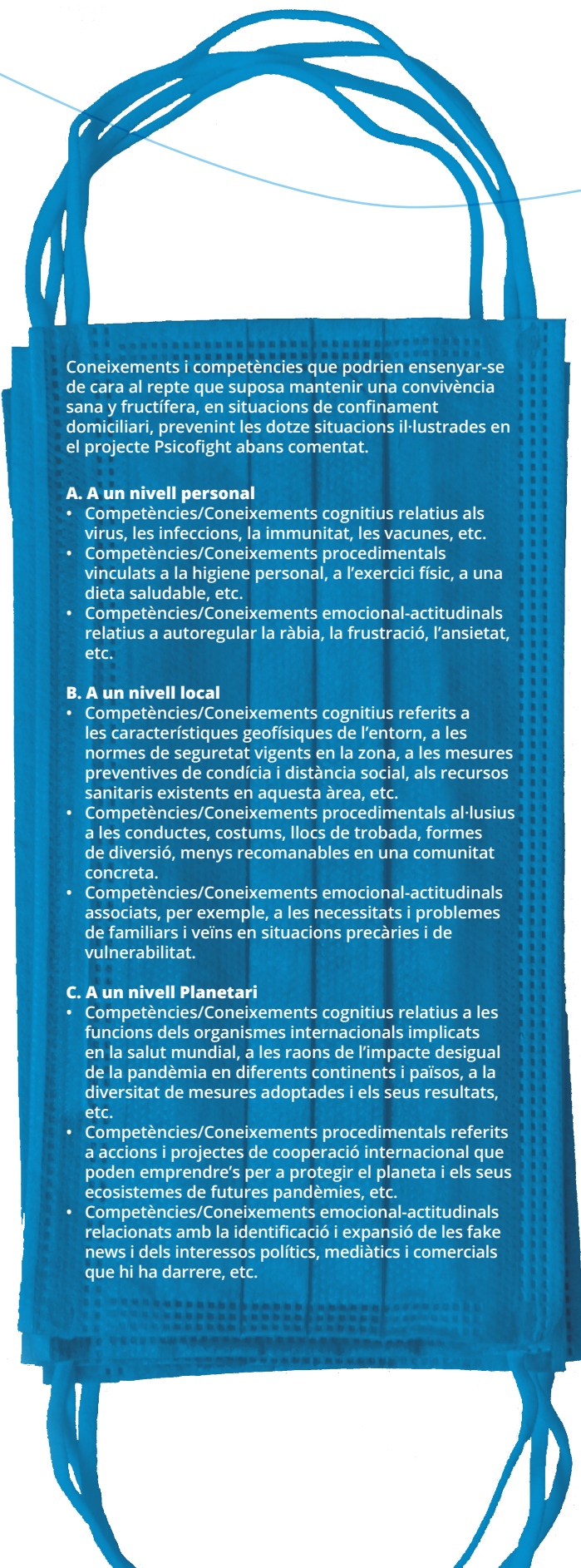
La pandèmia no ha fet més que visibilitzar cadascun d'aquests reptes, afectant els més vulnerables, amb un menor accés a l'educació i menors recursos sanitaris, i posant a la palestra el tipus de producció i d'economia imperant, revelant interessos polítics que prevalen sobre les necessitats sanitàries, mostrant l'impacte negatiu dels nostres hàbits sobre l'ecosistema, etc.

Per què no som valents i situem aquests reptes com a objectius a aconseguir al final de l'escolaritat obligatòria? Aquest podria ser el perfil de sortida de tot escolar: ser capaç d'explicar i gestionar, en els àmbits personal, local i mundial, aquest conjunt de desafiaments.

Des del nostre punt de vista, plantejar-se un ensenyament que tingui com a finalitat la formació de l'alumnat en la comprensió i gestió d'aquests reptes té molts avantatges.

Exemple de coneixements i competències a ensenyar en una proposta curricular basada en reptes.

Coneixements i competències que podrien ensenyar-se de cara al repte que suposa mantenir una convivència sana y fructífera, en situacions de confinament domiciliari, prevenint les dotze situacions il·lustrades en el projecte Psicofight abans comentat.

A. A un nivell personal

- Competències/Coneixements cognitius relatius als virus, les infeccions, la immunitat, les vacunes, etc.
- Competències/Coneixements procedimentals vinculats a la higiene personal, a l'exercici físic, a una dieta saludable, etc.
- Competències/Coneixements emocional-actitudinal relatius a autoregular la ràbia, la frustració, l'ansietat, etc.

B. A un nivell local

- Competències/Coneixements cognitius referits a les característiques geofísiques de l'entorn, a les normes de seguretat vigents en la zona, a les mesures preventives de condícia i distància social, als recursos sanitaris existents en aquesta àrea, etc.
- Competències/Coneixements procedimentals al·lusius a les conductes, costums, llocs de trobada, formes de diversió, menys recomanables en una comunitat concreta.
- Competències/Coneixements emocional-actitudinal associats, per exemple, a les necessitats i problemes de familiars i veïns en situacions precàries i de vulnerabilitat.

C. A un nivell Planetari

- Competències/Coneixements cognitius relatius a les funcions dels organismes internacionals implicats en la salut mundial, a les raons de l'impacte desigual de la pandèmia en diferents continents i països, a la diversitat de mesures adoptades i els seus resultats, etc.
- Competències/Coneixements procedimentals referits a accions i projectes de cooperació internacional que poden emprendre's per a protegir el planeta i els seus ecosistemes de futures pandèmies, etc.
- Competències/Coneixements emocional-actitudinal relacionats amb la identificació i expansió de les fake news i dels interessos polítics, mediàtics i comercials que hi ha darrere, etc.

En primer lloc, permet seleccionar únicament aquells continguts i competències que resultin apropiats per a les situacions identificades, podant un currículum actualment sobrecarregat. En segon lloc, evita la fragmentació de competències en haver d'integrar-se en situacions completes, complexes i relatives a la vida real de tot ciutadà (en algun moment les denominem "autèntiques"). En tercer lloc, ensenyar sobre la base d'aquestes situacions suposa donar sentit al que s'aprèn, augmentant la motivació tant dels aprenents com dels docents implicats.

Finalment, partir dels reptes proposats per una institució supranacional com la UNESCO, hauria de facilitar l'acord -almenys pel que fa al marc general- entre les diferents forces i associacions polítiques, sindicals, educatives i socials. Una cosa absolutament necessària si volem donar coherència i continuïtat al nostre sistema educatiu, i volem evitar que cada nou partit polític que aconsegueix el poder, introdueixi una nova llei.

Referències

Monereo, C. i Muntanya, M. (2011). Docentes en tránsito. Análisis de incidentes críticos en secundaria. Barcelona: Graó.

Monereo, C.; Manguet, J.M.; Trejo, A. y Catta-Preta, M. (2020). El proyecto PsicoFight: afrontar conflictos durante el confinamiento. Revista Latinoamericana de estudios educativos, L, número especial; 313-324. <https://design2fightcovid19.com/psico-es/>

Pozo, J.I. (2020) ¡La Educación está desnuda! Lo que deberíamos aprender de la escuela confinada. Madrid: ediciones SM.

UNESCO (2017) Education for Sustainable Development Goals. Learning Objectives. Paris: UNESCO.
file:///C:/Users/carle/Desktop/CURRICULUM%20GENERALITAT/UNESCO%20AGENDA%202030/Education%20for%20sustainable%20development%20goals_Learning%20Objectives_UNESCO.pdf

¹ A més de l'autor d'aquest text, van coordinar el projecte Josep Maria Manguet de la UPC i Alex Trejo de l'empresa Onsanity.

A photograph of a classroom scene, overlaid with a red tint. A teacher, a woman in a floral dress, is kneeling on the floor, interacting with a young boy. Other students are seated at desks in the background. A whiteboard and a map of the Netherlands are visible on the wall.

reportatge

Personalitzar l'educació, un repte possible

Experts en educació intercanvien idees i estratègies de personalització per tal de donar resposta a les necessitats de cada alumne i del seu context singular.

per Jordi Viladrosa i Clua

Actualment, la personalització ocupa un lloc destacat en tota proposta educativa que tingui especial interès a atendre les necessitats singulars de cada alumne, ja sigui per incloure a tot l'alumnat a l'aula o per buscar l'excel·lència educativa. No obstant això, existeixen gairebé tantes concepcions sobre personalització com propostes. És difícil fer-se una idea del que realment es vol dir i més encara quines metodologies o estratègies cal utilitzar a l'hora d'implementar un model realment personalitzat.

Davant d'aquesta situació, el centre d'estudis **Impuls Educació** va promoure l'estudi "*Personalitzar, un model per a una educació de qualitat al segle XXI*" per tal de buscar i aprofitar sinergies mitjançant un diàleg entre experts amb mirades i experiències diverses, amb la finalitat de construir un marc comú de consens en les següents qüestions:

- què s'entén per personalitzar en educació?;
- per què convé personalitzar en educació?;
- quina finalitat busca la personalització o el que és el mateix, quins resultats es poden esperar d'una educació personalitzada?;
- quins són els principis que hauria de tenir un model educatiu per a ser considerat personalitzat?;
- com fer-ho, és a dir, quines metodologies, estratègies o formes d'actuar afavoreixen una aplicació eficaç de la personalització?; i finalment,
- com serà l'escola d'educació personalitzada del futur?

¿Quines metodologies, estratègies o formes d'actuar afavoreixen una aplicació eficaç de la personalització?

La recerca es va elaborar amb el mètode Delphi d'experts perquè permet consultar a un grup divers, internacional i extens de professionals i acadèmics amb experiència i àmplia formació en la temàtica. En aquest estudi hi van participar el panell d'experts que es mostra a la taula de la pàgina següent.

Set punts clau de la personalització

Malgrat les divergències que afloren en qualsevol estudi quan són diversos els punts de partida i el marc conceptual i experiencial de cada expert, destaquem alguns punts rellevants que sí que van ser fruit d'un consens extens.

PEL QUE FA A LA PERSONALITZACIÓ

- Un ensenyament personalitzat és diferent de la individualització perquè, tot i estar centrat en l'alumne, reconeix la seva pròpia identitat, i es fixa com a objectiu desenvolupar o fomentar capacitats al mateix temps que apodera el mateix alumne en el disseny de la seva trajectòria personal.
- Un aprenentatge personalitzat ha de ser experiencial. Implica l'ús de metodologies d'indagació, així com motivació i responsabilitat personal.

EXPERTS DE TOT EL MÓN QUE VAN PARTICIPAR EN AQUEST ESTUDI

	PROFESSIONALS	ACADÈMICS
A PERSONALITZACIÓ	 Barbara Bray	 Neus Sanmartí
	 Kathleen McClaskey	 César Coll
	 Paulina Bánfalvi	 Antonio Bernal
	 Coral Regí	 José Bernardo
A EDUCACIÓ	 Richard Gerver	 Francesc Torralba
	 John Moravec	 Nacho Pozo
		 Javier Tourón
		 Arturo Galán

QUANT AL CONCEPTE D'EDUCACIÓ PERSONALITZADA

- Es tracta d'un model educatiu orientat a educar persones singulars, autònomes, obertes, responsables, solidàries i resilients capaces de superar-se i perseverar per si mateixes.
- La seva finalitat és educar persones íntegres, compromeses amb la millora personal i social. Cal afavorir el coneixement propi, la configuració de la seva identitat (valors i dignitat) i obertura als altres i al món (solidaritat, compromís), per a anar decidint de manera conscient i crítica el seu projecte personal de vida.

MIRANT AL FUTUR ELS PRINCIPALS REPTES QUE S'HAURIEN D'AFRONTAR DES DE LA PERSPECTIVA DE PERSONALITZACIÓ

- Educar persones adaptables als canvis, amb mentalitat global, coneixedores i respectuoses amb les diferències d'altres persones (d'altres cultures o amb altres valors), conscients dels recursos i la cura del planeta. Fer costat als alumnes perquè es converteixin en innovadors, capaços d'aprofitar la seva pròpia imaginació i creativitat per a aconseguir nous resultats per a la societat.
- Establir dinàmiques de treball i planificació cooperatius entre els docents que incloguin el disseny de projectes i entorns d'aprenentatge, l'elecció de mesures per a atendre les necessitats de cada alumne i la informació de progrés.
- L'escola personalitzada del futur serà una escola

oberta, flexible i acollidora, on els alumnes se sentin acompanyats i siguin autònoms en el seu aprenentatge, seguiran el seu propi ritme i d'acord amb les seves necessitats.

Espurnes d'una taula rodona molt suggestiva

Moderada per **Gerardo Meneses**, aquesta taula plantejava, en una primera ronda d'intervencions, una primera pregunta a cada ponent d'acord amb el seu àmbit d'especialització i una segona part amb preguntes més genèriques perquè tothom intervingués lliurement.

Se li demanava a **Neus Sanmartí** la seva valoració del currículum actual relacionant-lo amb la personalització i ella comparava el que prescriu l'administració amb els llibres de text que, sovint, presenten quelcom diferent. Sanmartí defensa que: "hi ha d'haver uns mínims bàsics establerts per a tota la població mirant d'aconseguir que cada alumne pugui aprofundir en aspectes concrets". Establir uns continguts clau és el paper de l'administració educativa i queda en l'àmbit de cada escola facilitar que cada alumne tingui l'oportunitat d'ampliar aquest continguts fonamentals amb uns altres d'ampliació, que sí que podrien triar ells mateixos.

César Coll respon a la pregunta sobre quin sentit té per a ell parlar d'educació personalitzada i quines són les seves notes característiques tot desfent la possible confusió terminològica: "És l'educació el que és personalitzada; l'aprenentatge, en canvi, és personal perquè té un sentit per a ells, els és rellevant". Cal anar amb compte, deia,

perquè “un aprenentatge pot ser personalitzat però pot no ser personal”. Concretava el paper dels educadors afirmant que havien de posar en marxa una sèries d'estratègies de personalització que tinguin la finalitat d'implicar l'alumnat en el seu aprenentatge.

A **Paulina Bánfalvi** se li demanava com pot ajudar la personalització a integrar alumnes amb necessitats educatives especials tant en el cas de les dificultats com les altes capacitats i què li aporta a una escola inclusiva que treballa i persegueix una igualtat d'oportunitats per a tot l'alumnat? Responia tot argumentant que “en un context personalitzat tots els alumnes són diferents, sense que calgui etiquetar-los”. I també que “el que cal fer és entendre el perfil de l'alumne en tota la seva complexitat i respondre-hi fent que el currículum i els seus interessos coincideixin en un punt de trobada”.

Quins trets et semblen més característics d'un/a professor/a en educació personalitzada? Per què et semblen importants? eren preguntes adreçades a **Antonio Bernal**, el qual assegurava que “els canvis en sentit genèric són molt complexos i cal evitar que acabin amb l'esgotament de les persones que els intenten dur a terme; s'han de plantejar fites sostenibles”. Bernal opta per un estil de professorat que aposti per processos de personalització real que han de començar per identificar les persones singulars que té al davant deixant-los espai per ser-ho realment.

Coral Regí responia, al seu torn, a les preguntes quins aspectes organitzatius et semblen més rellevants per a

Espurnes d'una taula rodona molt suggestiva

“El que m'encanta d'aquest informe és que se centra en l'alumnat i en la seva perspectiva ja que l'aprenentatge personalitzat significa estar compromès amb allò que tu vols aprendre”

Barbara Bray

“El que és més rellevant en educació és què ensenyem i com, i de quina manera ensenyem a ensenyar al professorat, com creem un ambient d'aprenentatge, un currículum i una avaluació”

Richard Gerver

“Hi ha d'haver uns mínims bàsics establerts per a tota la població mirant d'aconseguir que cada alumne pugui aprofundir en aspectes concrets”

Neus Sanmartí

“És l'educació el que és personalitzada; l'aprenentatge, en canvi, és personal perquè té un sentit per a ells, els és rellevant”.

César Coll

“En un context personalitzat tots els alumnes són diferents, sense que calgui etiquetar-los”

Paulina Bánfalvi

“Els canvis en sentit genèric són molt complexos i cal evitar que acabin amb l'esgotament de les persones que els intenten dur a terme; han de ser fites sostenibles”.

Antonio Bernal

“No hi ha una educació de qualitat si no és personalitzada. Els recursos i el temps són dos elements clau en organització escolar per a fer-ho possible”.

Coral Regí

personalitzar l'educació i com veus la col·laboració col·legi-família en relació a la personalització? afirmant que “no hi ha una educació de qualitat si no és personalitzada” i que “els recursos i el temps són dos elements clau en organització escolar per a fer-ho possible”. Això implica dedicar una part del temps disponible del professorat a prioritzar aquests àmbits per tal de fer realitat la creació de vincles personals entre professors i alumnes i acompanyar el seu creixement personal a través de la tutoria o de la mentoria. Per a Regí també és important que els grups classe siguin tan heterogenis i diversos com ho és la societat en què vivim. A l'escola que dirigeix, argumenta, el treball coordinat i conjunt amb les famílies també s'hi ha de dedicar temps ja que és important compartir tot el que es fa.

Entre les intervencions obertes s'afirmava que massa sovint s'ha invertit molt temps i recursos a treballar continguts que s'acaben oblidant (Bernal); s'apostava per la personalització de l'avaluació (Regí) i es defensava avaluar allò que el currículum demana i no altres aspectes (Sanmartí). Coll proposava que calia aconseguir que els interessos dels alumnes fossin el punt de partida per treballar-los i no entendre'ls com un menú d'opcions. Defensava també els continguts com a base per a desenvolupar les competències curriculars contextualitzades en cada cas particular. Finalment, Regí creia que més enllà dels continguts mínims hi ha un element més clau encara: l'autosuperació i la capacitat d'autorregular l'esforç que ha de fer possible l'aprenentatge al llarg de la vida.

Una nova recerca va fent via

Impuls Educació fa un estudi anual sobre algun dels eixos principals en els quals hauria de pivotar la qualitat de l'educació segons aquest centre d'estudis: la personalització, el pensament i la tecnologia. El tema que s'està estudiant en aquesta nova edició és: Delphi Competència del S.XXI “Pensament Crític” en l'etapa escolar.

Objectiu: consensuar un enunciat per a la competència Pensament Crític en l'etapa escolar i oferir uns principis i estratègies per al seu desenvolupament i avaluació a l'aula.

Les competències *pensament crític i creatiu* formen part de les competències clau del s. XXI i estan presents, d'alguna forma, en la majoria dels currículums escolars. Impuls Educació es proposa realitzar un estudi científic i sistemàtic, amb la participació d'experts de diferents països i àmbits, que permeti fer un pas endavant i aconseguir el màxim consens en la conceptualització de les competències de pensament crític i creatiu que hauria de contemplar el currículum escolar, així com la concreció de quines serien les destreses i disposicions cognitives més rellevants per als temps actuals i el mètode més adequat per a aconseguir la seva transferència a la vida real dels alumnes.

panoràmica

Richard Gerver és un reconegut educador, comunicador i expert en innovació educativa, lideratge i canvi organitzatiu. Ha estat professor, educador i director de centres escolars. La seva recerca gira entorn del desenvolupament del potencial humà, la innovació educativa i l'important paper que exerceixen els líders educatius com a mecanisme de transformació social i cultural. Assessora regularment les principals corporacions de tot el món: Google, UK Sport, Visa, Microsoft, entre altres. Entre els seus llibres destaca "Education: A Manifesto for Change".

“El que els mestres han aconseguit enguany ha estat veritablement notable.”

per Ana Moreno

ENTREVISTA A RICHARD GERVER

El canvi, la innovació, és possible quan el professorat crea una cultura d'aprenentatge dinàmica, inclusiva i col·laborativa.

A penes ha passat un any des del teu últim llibre, Manifest pel Canvi. No obstant això, el món ha canviat molt des de llavors. La pandèmia ha canviat les nostres vides i el nostre futur. El món ha canviat les seves prioritats i les coses importants s'han tornat urgents. Canviaries alguna cosa en el teu Manifest?

És una pregunta molt interessant. No, no ho crec, perquè crec que part del propòsit d'escriure el llibre va ser fer que la gent compregués que el món s'estava movent cap a un nivell cada vegada més de canvi i incertesa. I quan vaig escriure el llibre, vaig utilitzar l'exemple de la crisi financera global de 2007-2008, perquè si ho penses, això va tenir un impacte massiu en nosaltres: el lloc de treball, els nostres fills, l'economia global... i d'alguna manera, aquest va ser un exemple del que jo estava discutint, que el canvi en la incertesa estava creixent i creixent.

I llavors entrem en la crisi de la Covid i l'ha portat a un altre nivell.

Però en molts sentits, tot el que ha fet és amplificar el desafiament del qual he estat parlant. El fet que fins i tot abans de la Covid, els nostres fills eren a punt d'heretar de nosaltres alguns grans desafiaments globals. Anaven a assumir una crisi ambiental que podria amenaçar al nostre planeta, una crisi econòmica que també l'amenaçaria, lluites socioètniques que causarien problemes, els problemes de la globalització i l'atenció de la salut... totes aquestes coses que sabíem abans de la pandèmia i, en certa manera, el que la pandèmia ha fet és mostrar com d'urgent és que ajudem a preparar els nostres fills de manera diferent.

Un dels temes centrals del llibre era argumentar que l'educació tradicionalment havia preparat els nens per a la certesa. I el que la Covid ens ha ensenyat és que ja no existeix la certesa. I significa que necessitem estar preparats no sols per a sobreviure, sinó per a prosperar en un món d'incertesa, de canvi i transformació constants.

I això significa que no podem simplement dirigir sistemes d'educació on ensenyem als nens certs coneixements de certes maneres, i després els deixem anar pel món a buscar treballs que coincideixin amb el seu coneixement i comprensió. Crec que el llibre és potser més rellevant ara que quan es va publicar fa un any.

Hem tractat de canviar el sistema educatiu a tot el món durant molt de temps, però els països que s'arrisquen a canviar són encara molt pocs. En el teu llibre, sovint parles de crear una cultura com la cultura de l'excel·lència, la seguretat i la cultura de la col·laboració. Aquestes són peces clau d'aquest canvi. Llavors, com passem de la situació actual a una situació amb condicions favorables per al canvi?

On estem veient la innovació en el món de l'educació és en països que serien considerats com a països econòmicament menys

tradicionalment forts. Per tant, els països en desenvolupament. Per exemple, a Amèrica Llatina, hi ha una gran quantitat d'innovacions en marxa. En països com Colòmbia, on no hi ha una tradició contra la qual estiguin lluitant. En països com Espanya i el Regne Unit i els EUA, tenim metodologies molt tradicionals que s'han desenvolupat durant centenars d'anys.

Així que per a crear un canvi en les organitzacions tradicionals, es lluita contra la cultura de la tradició abans que es pugui trencar i crear innovació. Una de les raons per les quals veiem la innovació als països en desenvolupament és perquè no han de lluitar contra la tradició. O sigui, que és nou. Són com un negoci incipient de noves tecnologies. Tenen

llibertat i oportunitat de pensar de manera diferent. El que és realment interessant sobre el problema amb els sistemes tradicionals d'educació és que estan construïts sobre una suposició d'incompetència.

D'aquí ve la meua comparació en el llibre. En altres paraules, els polítics i els responsables de les polítiques creuen, perquè és una metodologia molt tradicional, que la gent només farà el seu millor treball si estan forçats a fer-ho, que ningú farà el seu millor treball només pel fet de voler. I en l'educació, aquest és un problema real perquè els polítics pensen que les escoles i els educadors només faran el millor que puguin si se'ls controla tot el temps, se'ls controla de dalt a baix.

Ara el que això fa és realment

interessant: elimina els sentiments de professionalisme dels mestres. Ja no se senten com a professionals perquè se'ls lleva tot el control i se senten més com a robots als quals se'ls diu el que han de fer. I si creuen que la gent per sobre d'ells no confia en ells, llavors així és com es comporten. Però encara més tràgic. Passa el mateix amb la forma com considerem els nens. La gent pensa que els nens són mandrosos i que només aprendran si se'ls fa aprendre i se'ls controla del tot.

Així que el que succeeix és que creem una cultura en la qual els nens estan sobregestionats, en la qual els professors estan sobregestionats, i per tant no es pot tenir una cultura de la innovació perquè la gent està reprimida pel sistema. I el que necessitem fer és crear una cultura de més confiança. Quan parlo de l'assumpció de l'excel·lència, és pel que he vist en organitzacions realment dinàmiques i excitants, innovadores, fora de l'educació, en les quals he tingut el privilegi de passar temps en els últims 14 o 15 anys.

I totes aquestes organitzacions estan fundades en una cultura d'absoluta confiança. Confien que els

“El que és realment interessant sobre el problema amb els sistemes tradicionals d'educació és que estan construïts sobre una suposició d'incompetència.”

seus empleats ofereixen excel·lència. Així que el que fan és, en lloc de centrar-se en la gestió de tot el món, creen un entorn on la gent és capaç d'expressar la seva comprensió professional, la seva habilitat, el seu coneixement, la seva capacitat, els seus instints. I el que això crea és una cultura d'aprenentatge realment dinàmica, inclusiva i col·laborativa.

En la teva trajectòria repeteixes que les persones són la clau i no els recursos o estructures. Necessitem professors que no necessitin gestió, amb visió i lideratge. Parafrasejant Gandhi, "ells haurien de ser el canvi que volen veure en el món". Així doncs, si dirigissis una escola avui dia, quines habilitats demanaries que tinguessin els seus mestres, per exemple, en temps de pandèmia perquè poguessin construir un futur millor?

Crec que aquesta és una pregunta molt important i poderosa. Vaig dirigir una escola fa molt de temps, però no crec que les coses hagin canviat tant en el sistema. Crec que el que era realment important per a mi era generar una cultura de visió

"El que era realment important a l'hora de treballar d'aquesta manera amb els professors era desenvolupar una cultura de confiança."

col·lectiva amb els meus mestres. Així que el realment important era que els professors no sentissin que només estaven fent el que algú els deia, sinó que se sentissin amos de la visió de l'escola, dels valors de l'escola que havien cocreat; aquesta visió i aquests valors significava que realment se sentien part del procés de com convertir aquesta visió i aquests valors en pràctica.

A més, el que era realment important a l'hora de treballar d'aquesta manera amb els professors era desenvolupar una cultura de confiança. La meua confiança va venir del fet que mirava els meus professors amb confiança, tenien una experiència increïble amb grans quantitats de coneixements i habilitats i també passió. L'única cosa que sabem dels professors en

qualsevol part del món és que la gent tria ser-ho perquè els apassionen els nens i marquen la diferència per als joves. Així que per a mi, es tractava de crear les condicions per a aprofitar aquestes passions i aquesta experiència i aquest coneixement creant un sentit de propietat col·laborativa perquè tots sentissin que tenien un interès en el desenvolupament de l'escola i que jo confiava en ells.

I també que deixessin d'esperar que jo els digués què fer o els donés les respostes. I del que es tracta és de dir als professors que trobin respostes i solucions. També es tracta de crear una cultura en la qual els mateixos professors tinguin espai i temps per a investigar i explorar el món que els envolta i la seva pròpia professió.

“Amb massa freqüència els mestres passen massa temps preocupant-se pel que no han aconseguit en lloc del que sí que han aconseguit.”

Així tenen la capacitat i l'oportunitat de desenvolupar les seves habilitats professionals, coneixements i experiència. Per a mi, es tracta d'inclusió, de col·laboració i de confiança.

Com dius, educar l'optimisme obre una infinitat d'oportunitats per al futur. Creiem que és el que més necessitem en aquest moment per a omplir-nos d'optimisme. Podries llençar-nos una mica d'aquesta aroma d'optimisme que gastes?

En primer lloc, crec que estem duent a terme aquesta entrevista en un moment realment interessant i desafiador per al conjunt de la societat mundial i, de fet, un enorme desafiament per als educadors i les escoles. Hem de reconèixer que el que han viscut en els últims set

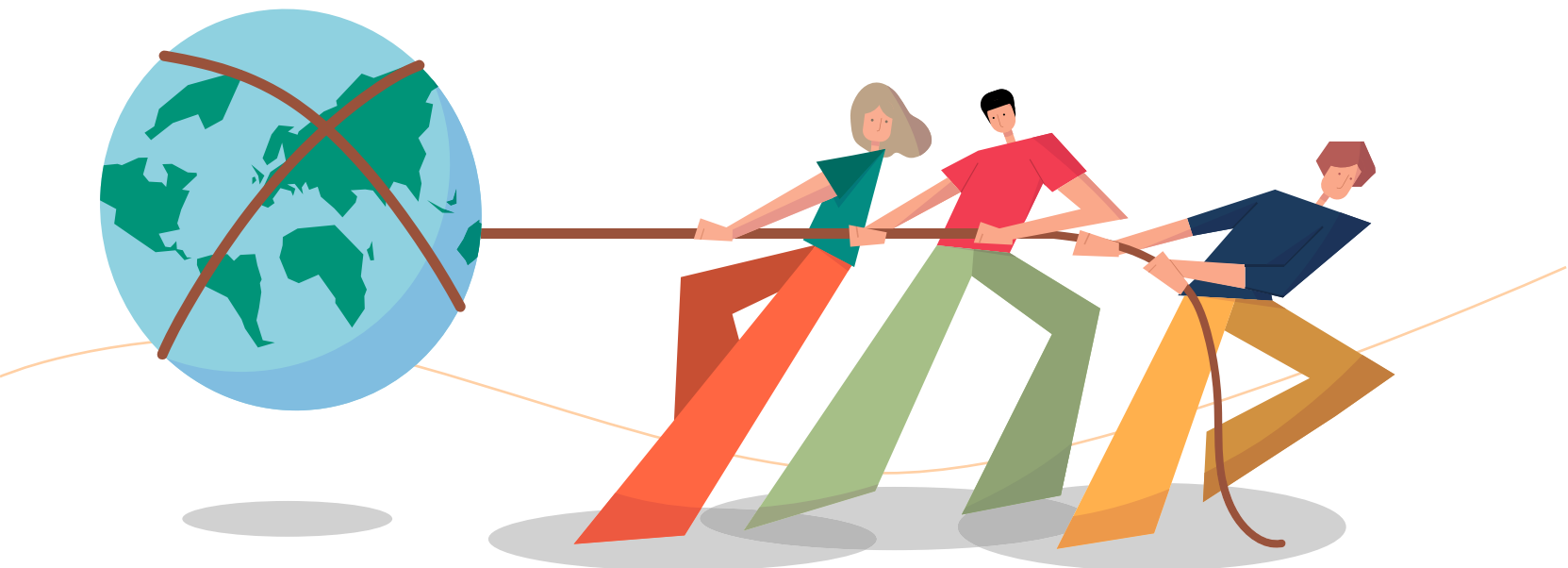
o vuit mesos i el que continuaran vivint possiblement durant un any més, i la forma en què han fet front a la situació, la forma en què han mantingut un enfocament en l'alumnat i el benestar i l'aprenentatge dels nens i nenes ha estat inspirador.

Una de les coses que és realment important en aquest moment, enmig d'aquest tsunami, és permetre que els mestres facin un pas enrere i s'adonin del que han aconseguit; amb massa freqüència els mestres passen massa temps preocupant-se pel que no han aconseguit en lloc del que sí que han aconseguit. I crec que és realment important que tots reconeguem ara mateix que el que els mestres han aconseguit enguany ha estat veritablement notable i és un testimoni del seu coratge, la seva capacitat i el seu compromís.

Però en un sentit més ampli, crec que el que és realment important pensar en termes d'optimisme és això. En molts sentits, la pandèmia de la Covid és el punt final del que crec que han estat uns anys molt foscos en la història mundial.

Aquests són temps molt foscos. I crec que han acabat sent realment amb la Covid, aquesta pandèmia global, gairebé com un diluvi bíblic. Però penso que hem de recordar un parell de coses importants. En primer lloc, els educadors han de ser optimistes perquè és feina nostra ajudar a preparar el món per al futur. El futur comença a les nostres aules, a les nostres escoles i en les nostres lliçons. Els actuals líders del món, els actuals inventors, els actuals guies artístics del món, van ser creats a les nostres escoles fa 20 o 30 anys.

I crec que hem de recordar això perquè el nostre paper sigui significatiu i puguem ser optimistes. Això és el que crec que hauria de fer-nos més optimistes. Quan mires la història humana, cada període de la història humana, cada període fosc de la història humana, cada moment horrible de la història humana; ha estat seguit per una

explosió de creativitat, d'innovació, un renaixement, cada període de foscor ha estat seguit per un renaixement humà. I crec que les generacions a les nostres escoles ara mateix seran les generacions que lideraran el pròxim gran renaixement humà, la gran explosió en la capacitat humana i la creativitat i innovació, en el descobriment científic, en una recalibració de la posició socioeconòmica global, en una nova forma de política, en un món més amable.

I crec que el que és realment emocionant, i li dic això a la meva filla, que, per cert, és ara mestra, que l'envejo perquè com una jove mestra que lidera aquesta generació, ara és el moment de crear el pròxim gran moment especial en la història de

la humanitat. I això és el que els dic ara a tots els mestres. Estan en el lloc adequat per a crear el pròxim gran renaixement en la història de la humanitat.

Es necessiten persones innovadores per a generar resultats innovadors, és evident que el lideratge i la cultura de la innovació són la clau de la transformació. Però el canvi no és fàcil i menys encara si s'ha de moure tot un sistema. Quines serien les claus per a canviar el sistema per a tu? I com hi pot ajudar la situació actual?

Aquesta és una altra vegada, una pregunta molt poderosa. Crec que el primer és que la situació actual, la crisi entorn de la pandèmia, ha

canviat tot d'una manera que mai haguéssim aconseguit sense ella.

És una cosa terrible de dir perquè ha creat tanta misèria, tanta pobresa, tant de sofriment... de manera incalculable a tot el món. Però he esmentat abans, gairebé de broma, que això és gairebé com el diluvi de Noè a la Bíblia. Perquè estàvem tan ocupats corrent per a mirar de mantenir el ritme que el món mai s'hauria detingut per a fer una pausa prou temps com per a poder respirar una mica, mirar al nostre voltant i dir: Què ha de canviar i com ho canviem? Així que crec que estem en un espai i lloc realment interessants per a fer-ho. Crec que ara tenim temps per a fer-nos grans preguntes, què és el que necessitem fer. Durant molts anys, el sistema educatiu s'ha vist obstaculitzat, i ha estat bloquejat realment pel desenvolupament a causa del nostre constant enfocament en l'eficiència. Com podem obtenir millors resultats en els exàmens? Com escalem en les taules de classificació internacional? Com millorem fent el que sempre hem fet? Com podem ser més eficients? I com a resultat, i no culpo

“Crec que les generacions a les nostres escoles ara mateix seran les generacions que lideraran el pròxim gran renaixement humà.”

“Això és el que hem de fer. Necessitem fer un pas enrere per centrar-nos en l'eficiència i començar a mirar realment l'evolució.”

a la professió per això, hem estat corrent tant només per a mantenir-nos al dia que ara és el moment de preguntar-nos: és l'eficiència realment la resposta? I crec que en molts sentits, no sols en l'educació, ens hem adonat que l'eficiència no és la resposta. I aquesta creença constant que si fem tot el que sempre hem fet tan esforçadament com puguem, les coses milloraran, simplement no és el cas. Com podem detenir una altra pandèmia? Bé, no és simplement lliurant la medicina de la forma en què sempre ho hem fet.

Es tracta de canviar sistèmicament la forma en què veiem el món i en particular la forma en què interactuem amb el món natural. És cert que la gent ha estat parlant d'això durant anys, però ara tenim l'oportunitat de marcar realment la diferència. I el mateix ocorre amb l'educació. Si el que fem és continuar preparant els nostres fills per a un món que simplement no existeix, continuarem veient un planeta fragmentat on la gent es torna cada vegada menys feliç en un món en el qual viuen perquè no troben una manera de controlar-lo. Així que hem d'allunyar-nos d'aquesta idea que el futur és sobre el control i l'eficiència. I hem de moure'ns en un espai on ens fem les grans preguntes i les grans preguntes comencen amb com necessitem que els nostres fills es vegin: no sols com sobreviuran, sinó com prosperaran en el futur.

Necessitem que siguin profundament col·laboratius. Necessitem que siguin creatius i innovadors. Necessitem que

siguin capaços d'autoliderar-se i d'autoadministrar-se. Necessitem que siguin capaços d'aprendre durant tota la vida. Necessitem que tinguin les eines per a comprendre com accedir a l'aprenentatge, no sols durant el seu temps en l'educació formal, sinó al llarg de les seves vides, perquè la naturalesa del món del treball i els entorns socials en els quals viuen canviaran cada vegada més de pressa.

Així que això és el que hem de fer. Necessitem fer un pas enrere per centrar-nos en l'eficiència i començar a mirar realment l'evolució.

Creiem que la idea de deixar un llegat, viure amb un propòsit i educar per a la vida amb sentit són grans ideals que omplirien d'esperança el futur de la humanitat. Però per a això, necessitem promoure la comprensió del món que serà utilitzat com un motor per al qual s'està demanant: oportunitat, optimisme i esperança. Què els diries als responsables de les polítiques educatives dels diferents països perquè comprenguin que el canvi ens beneficia a tots?

Quan s'observa l'evolució de la humanitat; el desig humà i l'èxit humà s'ha fundat i construït sobre el nostre profund desig de ser curiosos, d'explorar, de buscar allò nou i allò diferent, d'abraçar el canvi, de veure el món i fer créixer el món i estar en el món de noves formes i maneres, constantment. En l'impuls de l'evolució des de l'home primitiu fins a la industrialització, passant per les tecnologies avançades i la intel·ligència artificial, la cerca del coneixement, a través de la religió i després a través de la ciència i les arts i la cultura.

Aquestes són les coses que defineixen la humanitat i els éssers humans. I per tant, el que necessitem que facin els polítics i les persones que controlen l'educació és adonar-se que l'educació ha de reflectir aquest somni humà, aquest desig humà, les coses que ens defineixen. I hem de deixar de creure que l'educació només ha de definir-se per a un període polític de tres, quatre o cinc anys. I necessitem tenir una visió més profunda, més àmplia per a això.

I en segon lloc, que necessitem mirar molt, molt més profund i no només assegurar-nos que el sistema

“El sistema educatiu s'ha vist obstaculitzat, i ha estat bloquejat realment pel desenvolupament a causa del nostre constant enfocament en l'eficiència.”

en la seva forma actual funciona. Necessitem ser exploradors. Necessitem ser aventurers. Necessitem ser capaços d'establir l'agenda i canviar el món en lloc de només reaccionar davant el món. Si hi ha una gran lliçó que hem d'aprendre de la crisi de la Covid és que els països que millor han afrontat la crisi són els que estaven innovant entorn de les possibles solucions per a les pandèmies abans que aquestes es produïssin.

Països com el Regne Unit, Espanya, la major part d'Europa i els Estats Units estan tan endarrerits perquè mai han viscut en una cultura de polítiques públiques en la qual mirem d'avançar-nos als esdeveniments. Ens passem la vida reaccionant a les circumstàncies; i amb l'educació, si

continuem sense fer res més que reaccionar davant el món en el qual vivim actualment, mai no podrem preparar els nostres fills per al món en el qual viuran. I més que res, demano als polítics i als responsables de la formulació de polítiques que siguin conscients del que ja he parlat.

Els nostres fills s'enfronten a un dels llegats més desafiadors de la història de la humanitat. Com protegim i preservem el món natural i el medi ambient? Com desenvolupem una economia mundial sostenible? Com ens assegurem de tornar a unir la humanitat a través de les diverses cultures del planeta en el qual vivim?

I com ens assegurem que el món serà capaç de viure una existència més sana i feliç? Aquestes haurien de ser les converses que els polítics i

els responsables polítics haurien de tenir per a crear un sistema que sigui digne dels nostres fills i digne del nostre futur.

Actualitat

educació i pandèmia

JUAN IGNACIO POZO

L'escola híbrida com a oportunitat
per a transformar l'educació

p. 30

PAULINA BÁNFALVI KAM

És temps de conrear...

p. 36

BEGONYA OLIVERAS Y CONXITA MÁRQUEZ

Pensament i educació. Reptes i
oportunitats en temps de pandèmia

p. 43

per Juan Ignacio Pozo

L'escola híbrida com a oportunitat per a transformar l'educació

Juan Ignacio Pozo és doctor en Psicologia i Catedràtic en el Departament de Psicologia Bàsica UAM. La seva recerca es basa en l'aprenentatge de conceptes i procediments en diferents dominis específics de coneixement, desenvolupament d'estratègies d'aprenentatge en els alumnes. L. Ha fet labors d'orientació i assessorament curricular, compilant l'obra "La pràctica de l'assessorament educatiu a examen". Entre les seves publicacions destaca "Psicologia de l'aprenentatge humà: adquisició de coneixement i canvi personal".

Com assenyala Carles Monereo (2020) en aquest mateix número, el tancament abrupte de les escoles el mes de març passat pot considerar-se un incident crític global que, de la nit al dia, va trastocar totes les planificacions educatives. L'educació cara a cara es va traslladar de sobte a les pantalles, en les quals la nostra educació, per què negar-ho, mai ha confiat, per la qual cosa no estava preparada per a una transformació sobtada, amb les conseqüències conegudes per a professors, estudiants i famílies (vegeu Luengo i Mans, 2020; Trujillo-Sáenz et al, 2020).

“Les activitats d’ensenyament més freqüents a l’escola confinada han estat centrades en un ús unidireccional dels espais digitals.”

EL QUE L’EDUCACIÓ CONFINADA HA DESPULLAT

Però tampoc no ens hem d’enganyar, moltes de les limitacions destapades en aquests mesos no eren degudes només a les estranyes circumstàncies de l’educació confinada, sinó que aquest incident crític global en realitat va desenterrar, va revelar algunes de les patologies cròniques més profundes, endèmiques, de la nostra educació. L’emperador es va mostrar de sobte nu als ulls de tots (Pou, 2020). El tancament de les escoles va posar de manifest les enormes desigualtats educatives o el paper marginal de les famílies, que de sobte es van veure obligades a gestionar el dia a dia dels aprenentatges escolars. També vam poder comprovar l’escassa formació dels docents per a afrontar aquesta educació digital i, pitjor encara, els escassos i desorganitzats recursos digitals que l’Administració va posar a la disposició d’aquests mateixos professors. Es van fer necessàries així múltiples iniciatives de suport a professors, alumnes i famílies, com EducamosContigo, una plataforma de voluntariat i assessorament promoguda per un grup de docents

i estudiants de la Universidad Autónoma de Madrid.

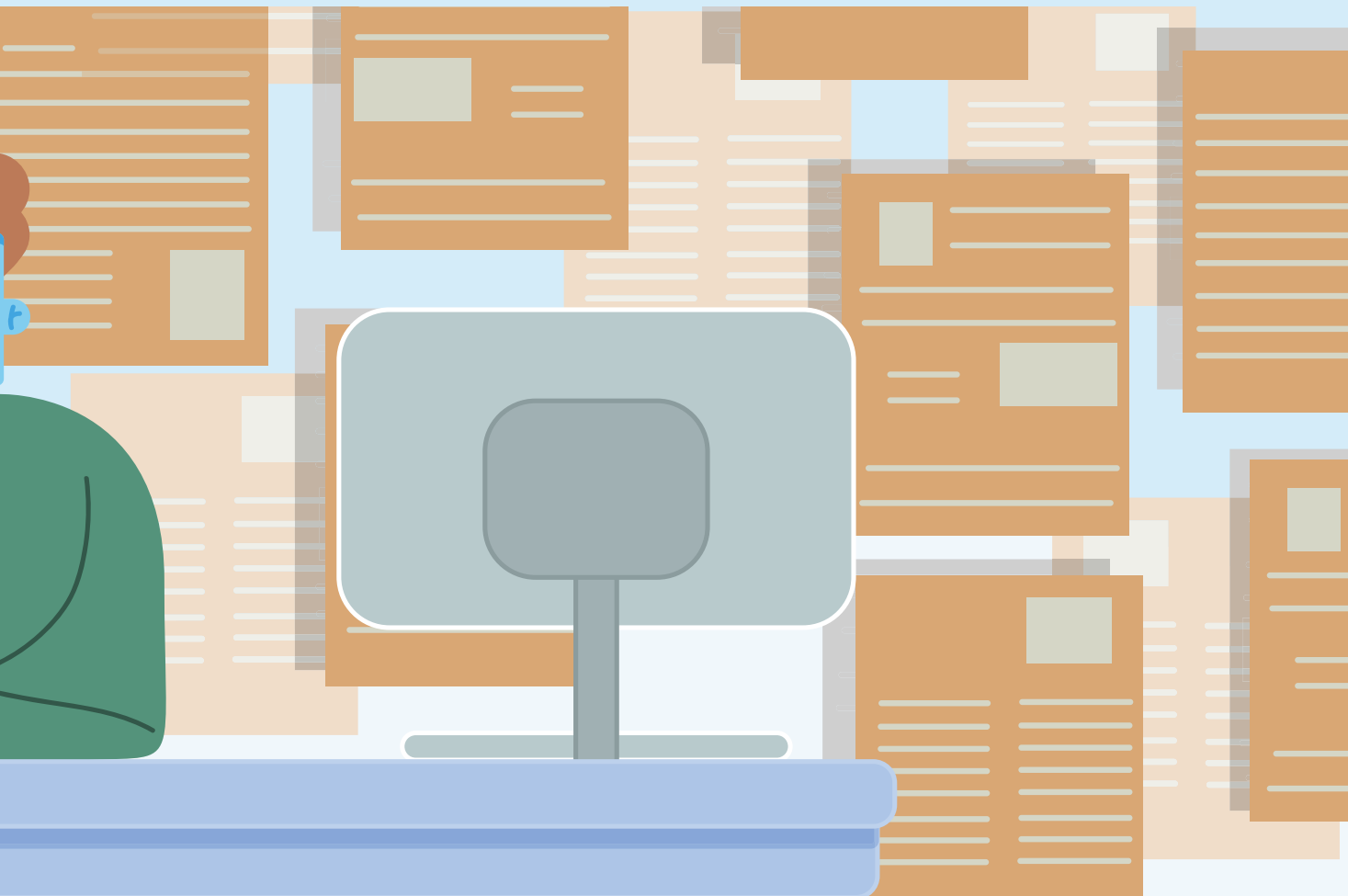
Aquesta situació va revelar també maneres d’ensenyar i avaluar obsoletes que no responen a les necessitats de formació de la societat en la qual vivim (Pou, 2020). Les activitats d’ensenyament més freqüents a l’escola confinada han estat centrades en un ús unidireccional dels espais digitals, en els quals els professors transmetien informació als estudiants perquè aquests retornessin fitxes i tasques que poguessin ser avaluades. En canvi, han escassejat els espais d’interacció i col·laboració (Devitt et al., 2020; Pou et al., 2020). En altres paraules, l’escola confinada ha perpetuat els models d’ensenyament tradicionals, en el qual els docents manejaven tot el flux d’informació en comptes d’ajudar els estudiants a gestionar millor la seva interacció amb les tecnologies digitals en la seva vida diària.

Aquests temps de pandèmia han revelat de fet que la nostra escola forma per a una societat que ja no existeix, aliena a la cultura digital.

És necessari repensar aquests hàbits i concepcions, aquestes creences i practiques tan arrelades per a transformar-les (Pou, 2020). Estem davant una oportunitat única d’incorporar a l’escola la cultura digital que, més enllà dels murs de les aules, flueix en tota la societat. Però integrar de debò les tecnologies digitals requereix transformar la cultura escolar, pensar en noves maneres d’ensenyar i aprendre, en nous projectes educatius, més oberts i fluidos, que responguin a les necessitats formatives del que ara s’anomena la Competència Global o les competències per al Segle XXI (Ertmer et al., 2015), recollides aquí mateix per Monereo (2020).

La veritat és que malgrat totes les

possibilitats de l'educació digital (per ex., Coll i Monereo, 2008) l'escola continua resistint-se a assumir que vivim en una societat digital i que formar els ciutadans requereix dotar-los de recursos per a moure's de manera autònoma crítica i fluida per aquests espais, com reflecteix clarament el *pare* dels anomenats estudis PISA.

És ben cert que hi ha molts motius per a desconfiar de les tecnologies digitals com a vehicles per a la difusió de la informació, l'educació afectiva, la formació en valors o l'aprenentatge de bones relacions socials. El tipus d'activitat emocional, social i cognitiva que Facebook, Instagram, Google promouen darrere de les pantalles no és el més desitjable (Melo et al.,

2019). Però precisament per això: com menys ens agradin els usos que fan els nens i adolescents de les pantalles més haurem d'incorporar-les a l'educació per a transformar aquests usos, promovent metes epistèmiques, orientades a generar coneixement en comptes de la simple diversió, al reforç immediat, o a alimentar relacions nocives o inconvenients (Pou, 2020).

LA TORNADA A L'AULA EN UNA ESCOLA HÍBRIDA: EL VERITABLE MESTISSATGE SEMPRE ENRIQUEIX

Per això, aquest nou escenari d'"educació híbrida" que ens hem trobat després de l'estiu, que barreja el presencial amb el virtual, pot ser una oportunitat privilegiada per a incorporar aquesta cultura digital, no

sols com a tecnologia, sinó sobretot com una manera de relacionar-se amb els altres i amb el coneixement que no pugui ser reduïda als formats didàctics més tradicionals. Tristament aquesta educació híbrida s'està traduint en molts casos, sobretot en les universitats, però també a l'ESO i al Batxillerat, en el que s'ha anomenat "ensenyament en mirall", en el qual cada dia van a l'aula una part dels estudiants i la resta segueix la classe des de casa seva a través de la pantalla. Aquest model de classes en *streaming*, que s'ha defensat com la panacea des de diferents administracions, només és viable no obstant això si l'activitat segueix centrada en el docent, amb la qual cosa una vegada més les tecnologies digitals s'estan usant per a mantenir

“Estem davant una oportunitat única d'incorporar a l'escola la cultura digital que, més enllà dels murs de les aules, flueix en tota la societat.”

els formats docents tradicionals, quan totes les recerques sobre el seu ús educatiu destaquen que l'ensenyament virtual constitueix un espai especialment adequat per a fomentar un aprenentatge autònom i cooperatiu, que requereix activitats centrades en l'estudiant i no en el docent (Hall et al., 2020; Sangrà, 2020; Trujillo-Sáez, 2020).

Per fortuna, hi ha alternatives a aquestes classes en *streaming*, alternatives que no sols produeixen millors aprenentatges, sinó que a més ajuden a promoure transformacions de l'aula que ens acosten a l'educació que volem. Aquestes alternatives es basen en principis com l'autenticitat de les tasques i els contextos, l'autonomia dels estudiants, la col·laboració, la flexibilitat i l'ús de materials digitals (videojocs, simulacions, etc.) adaptats als alumnes (Hall et al., 2020).

Es tracta d'aprofitar aquesta simbiosi cultural per a canviar la dosi de les activitats, de fer menys tasques centrades en el docent i més en els alumnes, facilitant l'obertura de l'aula a altres espais físics i socials, trencant els murs que

envolten habitualment l'escola (Fernández-Enguita, 2017), però també els murs de les disciplines per a fomentar el treball per Projectes o orientat a aquests reptes que proposa Monereo (2020). És necessari per a això canviar les metes i prioritats, repensar les maneres d'avaluar (tal com l'educació confinada ha posat tan en evidència, quin sentit té avaluar demanant coneixements que poden recuperar-se de Google o Socratic en comptes d'avaluar com s'usen aquests coneixements per a afrontar reptes, problemes o decisions concretes?) Es tracta també de fomentar la cooperació en comptes de l'individualisme, un mal endèmic en la nostra cultura educativa, de promoure un aprenentatge autònom, etc. Principis que no són nous però que poden fer-se necessaris amb una veritable incorporació de la cultura digital a les aules.

L'educació híbrida ha de conduir a una *escola fusió* que sense perdre de vista les seves metes essencials sàpiga integrar aquestes possibilitats que ofereixen les tecnologies digitals, promovent-ne un ús epistèmic (Pou, 2020). Convertim la hibridació en un veritable mestissatge, perquè, pensem-hi, només reconstruint des de l'escola els usos d'aquestes tecnologies podem ensenyar als estudiants no ja a conèixer amb elles sinó sobretot a transformar-les i a transformar-se a si mateixos.

Referències

- Coll, C., y Monereo, C. (eds.) (2008). *Psicología de la educación virtual. Aprender y enseñar con las Tecnologías de la Información y la Comunicación*. Madrid: Morata.
- Devitt, A., Bray, A., Banks, J., & Ni Chorcara, E. (2020). *Teaching and learning during school closures: Lessons Learned. Irish second-level teacher perspective*. Dublin. Trinity.
- Ertmer, P. A., Ottenbreit-Leftwich, A. T., y Tondeur, J. (2015). *Teachers' beliefs and uses of technology to support 21st-century teaching and learning*. En H. Fives y M.G. Gill (Eds.) *International handbook of research on teacher beliefs* (págs 403-418). N. York: Routledge.
- Fernández Enguita, M. (2017). *Más escuela y menos aula*. Madrid, Morata.
- Hall, T., Connolly, C., Grádaigh, S. Ó., Burden, K., Kearney, M., Schuck, S., ... & Koenraad, T. (2020). *Education in precarious times: a comparative study across six countries to identify design priorities for mobile learning in a pandemic*. *Information and Learning Sciences*.
- Luengo, F. y Manso, J. (2020) *Informe de Investigación COVID19: Voces de docentes y familias*. Fundación Atlántida.
- Melo, C., Madariaga, L., Nussbaum, M., Heller, R., Bennett, S., Tsai, C. C., y van Braak, J. (2020). *Educational technology and addictions*. *Computers and Education*, 145, 103730.
- Monereo, C. (2020). *La pandemia del COVID19 como reto y oportunidad de aprendizaje*. (en este número)
- Pozo, J.I. (2020) *¡La educación está desnuda!* Madrid: SM
- Pozo, J.I.; Pérez Echeverría, M.P.; Cabellos, B. y López-Sánchez, D. (2020). *Teaching and learning in the days of COVID-19: uses of ICT in confined school* (enviado para publicación)
- Sangrà, A. (ed.) (2020) *Decálogo para la mejora de la docencia online propuestas para eDucar en contextos presenciales discontinuos*. Barcelona: UOC.
- Trujillo-Sáez, F. (ed.) (2020) *Aprender y enseñar en tiempos de confinamiento: Propuestas útiles para la educación del siglo XXI en tiempos de pandemia*. Madrid: Libros de la Catarata.
- Trujillo-Sáez, F.; Fernández-Navas, M.; Montes-Rodríguez, M.; Segura-Robles, A.; Alaminos-Romero, F.J. y Postigo-Fuentes, A. Y. (2020). *Panorama de la educación en España tras la pandemia de COVID-19: la opinión de la comunidad educativa*. Madrid: FAD.

10 idees per a renovar les maneres d'ensenyar i aprendre en una educació híbrida o mestissa

“Més activitat cooperativa o col·laborativa, basada en el diàleg supervisat entre iguals”

“Més responsabilitat de l'aprenentatge transferida als estudiants”

“Més aprenentatge experiencial, inductiu, encarnat”

“Més estudi en profunditat d'un menor nombre de temes”

“Més atenció a les necessitats cognitives, afectives i socials de cada estudiant”

“Menys passivitat dels alumnes, dedicats a escoltar i rebre informació quiets i asseguts”

“Menys currículums sobrecarregats de continguts intentant a abastar tots els temes”

“Menys èmfasi a competir en les qualificacions i en els graus 6”

“Menys memorització de fets o detalls”

“Menys instrucció per a tota la classe centrada en la docència”

És temps de conrear...

per Paulina Bánfalvi Kam

Fa 30 anys un jove professor va arribar al meu institut. Ens va ensenyar a pensar, a debatre, a raonar, a explorar, a relacionar. Les classes amb ell eren diferents per un motiu important. Et feien sentir millor. Et portaven a comprendre què és el que havies de fer per a millorar, quins eren els motius pels quals no arribaves a un determinat rendiment, o coneixement i t'oferia les eines per a arribar més lluny.

Aquest jove professor és Joan Vaello, autor del llibre "Com fer classe als que no ho volen". El seu llibre no és una utopia, no és una proposta teòrica. Detalla el que ell ha posat en pràctica tants anys a les aules. Creia que tots els seus alumnes podien aconseguir-

ho i aquesta era la raó per la qual ho aconseguia. Joan Vaello, sense saber-ho, potser sense recordar-ho, és "culpable" que jo descobrís el meu talent i la meva vocació. El dia que ens va parlar de la psicologia subliminar, del comportament humà, de la persuasió i del pensament, se'm va obrir una finestra. Encara recordo aquest moment.

No podem saber a qui estem impactant a les nostres aules, quin pes tindran les nostres accions en les vides futures dels nostres alumnes, quina és la nostra influència positiva, però tampoc negativa. L'ensenyament no és una labor per a qualsevol. L'ensenyament exigeix assumir la responsabilitat que els teus actes, les teves paraules, les teves decisions, els teus criteris, poden marcar la vida de molts joves.

Les crisis sempre posen en evidència fortaleeses i febleses. La present ha deixat clar que els docents estan disposats a romandre al peu del canó fermes i aguantant. Però també ha deixat en evidència les manques d'un sistema que encara no entén les necessitats dels seus alumnes

ni on radica el valor diferencial d'un docent. És inevitable reconèixer que cap de les mesures adoptades per a respondre al context en què ens situem, entén que un docent és molt més que un guardià o un expenedor de continguts "enllaunats" en els llibres de text.

Però ells, elles, sí que ho han comprès. I les famílies, moltes, ho estan reclamant. L'educació està per fi en el centre de l'anàlisi que les famílies, la premsa, la societat, ha clamat. Volem una educació que permeti desentelar-se als nostres fills amb solvència en aquest convuls segle XXI. Volem una educació que personalitza.

"Volem una educació que permeti desentelar-se als nostres fills amb solvència en aquest convuls segle XXI."

I què és això de personalitzar? Necessitem més recursos, abaixar la ràtio, reduir el currículum, eliminar els estàndards? Personalitzar no és una altra cosa que organitzar les nostres estructures educatives, els temps, les formes i els objectius al voltant dels nostres alumnes, de les seves necessitats, de les de tots i cadascun d'ells. Posar el nostre treball com a docents al servei de l'alumne i no del sistema. I això que pot resultar obvi dir-ho -potser no treballem per ells?- és tràgicament necessari recordar-ho perquè molts mai no han concebut una altra educació que no sigui la de treballar per a adaptar i emmotllar a l'alumne al sistema i no a l'inrevés.

“La present (crisi) ha deixat clar que els docents estan disposats a romandre al peu del canó fermes i aguantant.”

“El nen ha d'entendre que la classe té un ritme”, “la nena no acaba quan ho ha de fer”, “és llest, però la seva lletra és il·legible”, “es distreu dibuixant a classe”, “contínuament haig de renyar-lo perquè xerra”, “les seves respostes no s'ajusten al que li demanem”, “pregunta molt”, “pregunta poc”, “és lent”... Si algú s'està imaginant que parlem de rebels adolescents, s'equivoca. Són frases escoltades en relació a alumnes en els primers anys de primària. Tan petits, i ja hem oblidat que la nostra labor no és jutjar-los ni etiquetar-los, ni certificar en quina mesura s'ajusten a un estàndard que algú va dissenyar, assegut en un despatx, probablement, amb l'únic objectiu de quadrar una plantilla en la qual repartir i col·locar estàndards d'aprenentatge.

La nostra labor és impulsar el seu desenvolupament. Treballar com treballa un metge, un entrenador esportiu, un ramader, un agricultor. El viticultor visita les seves vinyes periòdicament però no amb l'objectiu de "menysprear" aquell raïm que no es desenvolupa segons unes marques de creixement i maduració fixes, tampoc de desatendre a aquells que van "massa de pressa". El viticultor no tala una vinya si el primer mes no s'ha desenvolupat segons l'esperat, ni deixa d'atendre a aquelles que "maduren per sobre de la mitjana". Sap que hi ha moltes coses que pot fer per a millorar les condicions de desenvolupament i que serà només al final, quan el raïm hagi aconseguit la seva maduració, quan arribi el moment de prendre decisions sobre la destinació de cada carràs.

Visita les seves vinyes per a observar els seus fruits i analitza què necessita cadascuna i els perquè. Ha arribat ja el moment de passar a la següent fase? Necessita podar-la o collir-la? Li toca menys el sol? La seva part del terreny rep menys aigua? Necessita una dosi addicional d'adob? Té alguna plaga i necessita que s'hi intervingui? Què passaria si li faig aquí un empelt, si podo aquesta o una altra part, si afegeixo aquest o un altre fertilitzant? I analitza i aprèn observant com reacciona la seva planta, perquè sap que, per molta experiència que tingui, es pot equivocar, que cada vinya, cada collita, cada any, desenes de factors poden variar i afectar el desenvolupament de

cadascuna de les seves vinyes. Sap que és millor agricultor no en la mesura que encerta i té vinyes que es desenvolupen soles i perfectament d'acord amb la maduració esperada en cada moment. Sinó que és millor agricultor en la mesura en què es lliura i observa com madura cadascuna de les seves vinyes, tractant a cadascuna d'elles de manera diferent, entenent-les des del seu punt de partida, les seves circumstàncies particulars, i el desenvolupament que mostra com a reacció a aquestes condicions que ell ha creat i que adapta constantment per a procurar el millor desenvolupament possible.

Quan el context és complex, quan les condicions ambientals són adverses, en els anys de sequera, en els quals el fred no ha estat suficient, els insectes han estat més voraçs o el vent ha bufat massa aviat, posa encara més afany a actuar sobre les condicions del terreny perquè sap que és quan les seves vinyes més el necessiten.

En educació, no obstant això, hem oblidat posar el focus a preguntar-nos què podem fer nosaltres per a afavorir el desenvolupament d'un alumne, com podem adaptar el context perquè aquest alumne desplegui el seu potencial, quines eines podem posar al seu abast per a acompanyar-lo en la complexa tasca que és créixer. Des dels primers cursos decidim quin alumne té mancances, certificant al principi del procés, avaluant en cada pas si és apte o no apte, sense comprendre

quant del seu desenvolupament depèn en realitat del context i eines que posem al seu abast.

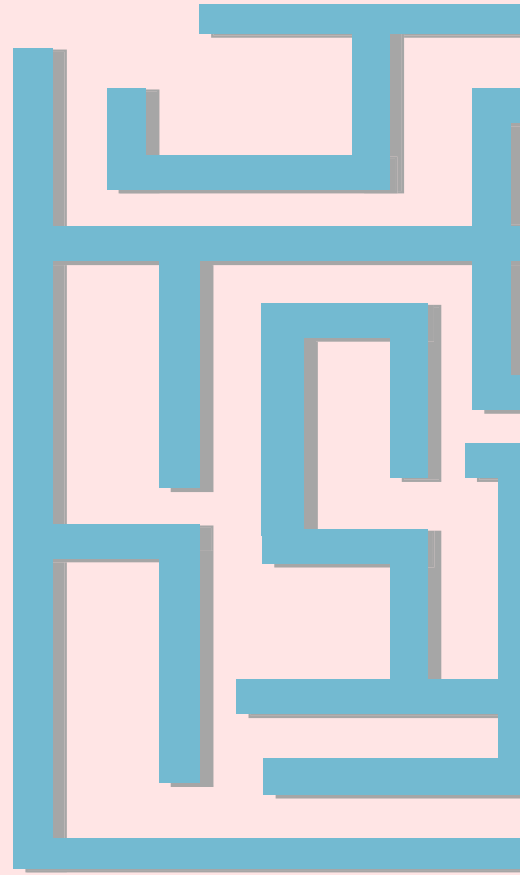
Créixer, aprendre i desenvolupar el nostre potencial són processos dels quals som corresponsables al costat de les famílies. Quines eines són a les nostres mans? Quina part d'aquest context podem modificar perquè les nostres "vinyes" es desenvolupin en les millors condicions?

Aprèn sobre ells. El primer pas és oblidar-se de les etiquetes i d'aquest alumne ideal al qual esperes que s'assemblin tots els teus alumnes. Continuem en un patró en què tractem de respondre a les necessitats dels alumnes amb consultes com "tinc un nen amb TDAH a l'aula, què haig de fer" (o mandrós, o amb altes capacitats, o amb dislèxia, o que li costa llegir...). Si només definim els alumnes per una variable, ens perdem la riquesa que el seu perfil ens pot oferir. En el seu perfil està la resposta que cerques. Analitza les seves fortaleces i ofereix-los el màxim repte possible. Perquè desenvolupar les nostres fortaleces ens ofereix l'autoestima i confiança que necessitem per a superar i treballar les nostres dificultats. Descobreix els seus interessos (estimulant-los) perquè els interessos són com "el vent que bufa el veler", ens ajuda a fluir, a travessar amb soltesa els reptes del nostre aprenentatge.

Ofereix un feedback continu.

El feedback o la retroalimentació és una de les eines a l'abast dels docents que més impacte té en els estudiants (*Visible thinking, J. Hattie*). Si durant el procés d'aprenentatge i realització de tasques observem com s'exerceixen els nostres estudiants, podrem comprendre on radiquen les seves dificultats, quines són les seves llacunes o bloquejos, quines àrees de les seves fortaleces i estratègies d'aprenentatge requereixen d'eines i

"En educació, no obstant això, hem oblidat posar el focus a preguntar-nos què podem fer nosaltres per a afavorir el desenvolupament d'un alumne."

“No podem decidir quins reptes ens presentarà el nostre alumnat cada curs, però si podem decidir com hi respondrem.”

- Carol A. Tomlinson

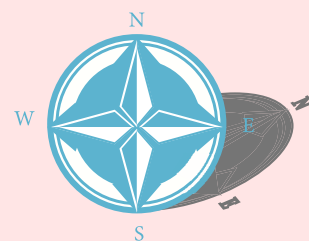
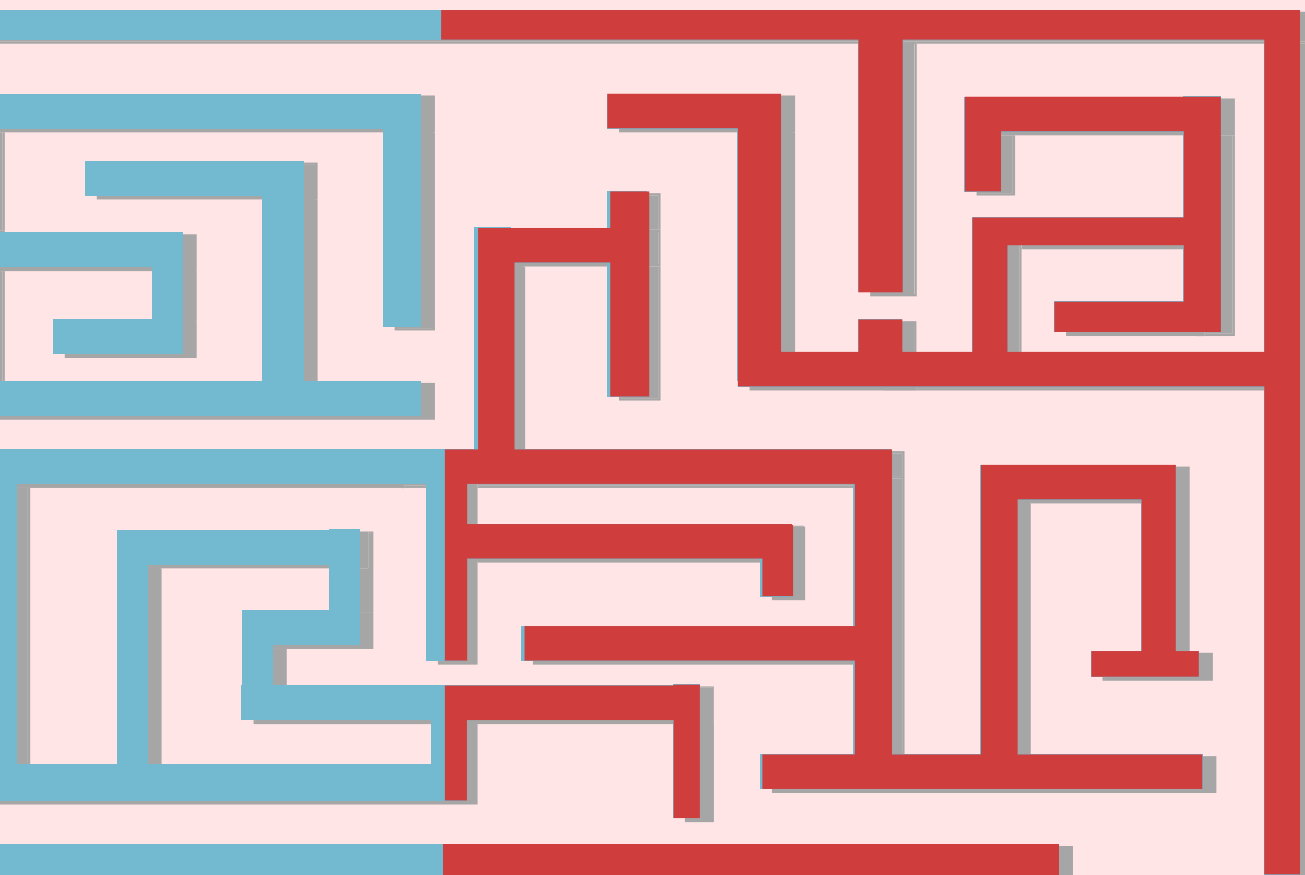
aplicació específiques, quin és l'origen del seu comportament o actituds... i actuar sobre elles a temps.

Amplia els teus perquès. Les causes del baix acompliment, de la inatenció, de la falta d'implicació o motivació, de la inquietud, l'ansietat, o la rebel·lia són múltiples, i gairebé sempre fruit de la combinació de molts factors. No obstant això, amb freqüència, ens afanyem a jutjar i reduir les causes a dues: la família i el nen o nena. Si no atén, és l'alumne el que “té” dèficit d'atenció. Força sovint, però, la causa més freqüent és que s'avorreix per un contingut que no repta la seva curiositat, la seva imaginació ni la seva capacitat per a pensar de manera complexa. Si no acaba les tasques, l'alumne “és

gandul”, en canvi “gandul” és una reacció a un context, i no una qualitat innata. Pot ser que l'alumne s'hagi desconnectat de l'aprenentatge pel cúmul d'experiències negatives bé per no tenir les eines per a rendir segons l'esperat, bé perquè el repte estava per sota de la seva capacitat. Si indaguem més en les raons, en el seu historial, si preguntem i ens acostem a la seva realitat, trobarem la manera de modificar el context perquè la seva actitud i implicació canviïn.

Aposta per l'aprenentatge deductiu. Portem molt temps sentint que l'alumne ha de ser protagonista i que necessitem models actius d'aprenentatge. Per a molts això s'ha traduït en la incorporació d'aprenentatge per projectes i/o

cooperatiu en els seus diferents vessants, però no tants han entès que aquesta “acció” i protagonisme no fa referència només al fet que l'alumne faci alguna cosa més que escoltar a l'aula, sinó sobretot al fet que pensi i decideixi. Dos verbs que si a més van acompanyats d'imaginació i curiositat, porten sens dubte a la motivació i a l'aprenentatge significatiu i durador. Necessitem acostumar-nos al fet que són ells els que aprenen i no nosaltres els que ensenyem. Que amb les nostres preguntes i les seves aportacions, debats i reflexions els oferim més que amb les nostres exposicions infinites, i que a més així és quan guanyem temps i espai per a l'observació dels seus perfils i necessitats, per a la diversitat, per als diferents ritmes d'aprenentatge, per

“Necessitem acostumar-nos al fet que són ells els que aprenen i no nosaltres els que ensenyem.”

a deixar que cadascun arribi tan lluny com desitgi i que el seu impuls, ara ja sense frens ni límits, estimuli la resta dels seus companys.

Hi ha molts més elements en els quals podem aprofundir per a conformar una educació personalitzada, però sens dubte aquests quatre pilars són el

començament per a començar a veure les nostres “vinyes” com a cultius en desenvolupament i el nostre treball, com la d’un afanyat agricultor que observa el creixement per a secundar-lo, buscant on pot intervenir per a millorar, convençut que totes i cadascuna de les seves vinyes tenen el potencial de formar part de l’exquisit brou que portarà el seu segell.

Paulina Banfalvi és experta en AACC i Desenvolupament del Talent per la UNIR. Professora en l'Expert AACC de la UIB. Ponent i formadora en diversos congressos, jornades i centres educatius en aprenentatge personalitzat, creativitat, pensament crític i desenvolupament del talent. El seu camp d'estudi es troba entorn d'estratègies d'aprenentatge multinivell i creatiu per al desenvolupament personal i del talent; així com la creativitat i el pensament crític en alumnes NEE. Autora de *“La Rebel·lió del Talent”*. Fundadora del blog www.aacclarebeliondeltalento.com.

Pensament i educació

Reptes i oportunitats en temps de pandèmia

per Begonya Oliveras
and Conxita Márquez

Begonya Oliveras és doctora en Didàctica de la Matemàtica i les Ciències Experimentals per la UAB i Premi Extraordinari de Doctorat (2013-2014). Professora associada del Departament de Didàctica de la Matemàtica i de les Ciències Experimentals de la UAB. Membre del grup de recerca LIEC de la UAB (Llenguatge i Ensenyament de les Ciències). Ha estat una de les autores de l'obra *"Aprendre ciències aprenent a escriure ciència"*.

Conxita Márquez és professora agregada de la Universitat Autònoma de Barcelona. Ha participat en diversos projectes de recerca, la majoria centrats en pràctiques científiques. Ha format part de grups de recerca, com el Grup de Recerca Consolidat LICEC.

L'escola, igual que la resta de la societat, s'ha vist plenament afectada per la pandèmia. La pandèmia ha generat una gran quantitat d'informació, sovint contradictòria on costa destriar el fonamental de l'accessori i les informacions contrastades de les cada vegada més freqüents notícies falses. També ha provocat una allau de normes i consignes que ens demanen accions concretes en la nostra vida quotidiana i ens provoquen un cert desconcert i malifiança. Aquesta situació ha fet palesa, de nou, la necessitat de desenvolupar en la ciutadania estratègies de pensament que permetin avaluar la credibilitat de les informacions i prendre decisions fonamentades.

L'escola no pot estar aïllada dels problemes reals que afecten la nostra societat. La crisi que ha generat la pandèmia no es pot desapropiar per posar de manifest la necessitat d'activar el pensament crític a les aules, el qual no pot estar desvinculat del pensament creatiu i curós (Lipman, 2016). L'alumnat per poder comprendre, decidir i

actuar en situacions complexes i controvertides ha de disposar d'un conjunt de coneixements, estratègies i disposicions (actituds) que ha d'adquirir al llarg de l'escolaritat.

PENSAMENT CRÍTIC, CREATIV I CURÓS

Hi ha diferents visions sobre el significat del pensament crític i com actuar per promoure'l. El pensament crític és una competència que implica revisar i avaluar idees i arguments per tal d'emetre judicis sobre problemes o situacions diverses i poder prendre decisions i actuar. Aquests judicis han d'estar basats en criteris (ètics, científics, socials, econòmics...) que s'activen amb el desenvolupament d'habilitats (interpretar, analitzar, avaluar, inferir,

"L'escola no pot estar aïllada dels problemes reals que afecten la nostra societat."

explicar i autorregular) (Facione, 1990) i disposicions de pensament (mentalitat oberta, flexibilitat, empatia...). El pensament crític ha de ser autocorrectiu, detectant errors en la forma de pensar dels altres i en el mateix pensament (Lipman, 2016), ha de tenir en compte els coneixements rellevants (McPeck, 1990) i les competències metacognitives (Kuhn i Weinstock, 2002). El pensament crític és sensible al context.

El pensament creatiu és la capacitat de pensar de manera original, genuïna i efectiva buscant solucions alternatives als problemes o situacions que es plantegen. El pensament creatiu no es pot desvincular del coneixement;

generar nou contingut requereix coneixements previs. Les possibilitats creatives augmenten en funció de la informació i les dades de què disposem.

El pensament crític i creatiu a la vegada, està estretament lligat al pensament curós, vinculat als valors. Un pensador curós és perceptiu, observador, té cura i interès pel món que l'envolta, i això es tradueix en un pensament creatiu, crític més elevat, més precís i elaborat.

FOMENTAR EL PENSAMENT DES DE L'ESCOLA

L'impacte de la COVID-19 ens ofereix l'oportunitat de repensar com contribuir des de l'escola a fomentar el pensament crític imprescindible

per participar de manera activa i compromesa a la nostra societat. Una de les conseqüències de la pandèmia ha estat el confinament que ha provocat entre moltes altres, una disminució de la interacció i participació de l'alumnat en la vida de l'aula. La interacció i l'intercanvi d'idees i opinions són fonamentals per a l'aprenentatge i per tant per desenvolupar el pensament crític. Els models tradicionals basats en la transmissió no permeten aquesta interacció tan necessària. La conversa i el diàleg a l'aula esdevenen imprescindibles i des de l'escola cal fomentar aquest diàleg ajudant amb la formulació de preguntes obertes i productives del tipus: En què et bases per dir, creure...? Per què creus que la teva

raó és millor que la de...? Com has arribat a aquesta conclusió? Quins criteris has utilitzat per justificar la teva tria? Quines implicacions té la teva decisió?... Els ensenyants no hem d'oblidar el paper imprescindible de la interacció, buscant, si cal, estratègies originals i creatives per promoure-la en qualsevol format.

La pandèmia és clarament un context d'aprenentatge. Entenem com a context una situació/problema real que involucra directament l'alumnat i que li permet connectar els diferents sabers per prendre decisions i actuar. Els problemes reals sempre són complexos, interdisciplinaris, i requereixen decisions genuïnes. Des de l'escola tenim l'oportunitat d'acompanyar l'alumnat en la comprensió, anàlisi i avaluació de la pandèmia a través d'identificar i tractar els aspectes de la pandèmia vinculats a cada àrea de coneixement, i buscant connexions entre elles. Serà necessari que l'alumnat es plantegi bones preguntes, faci hipòtesis i així pugui elaborar bones argumentacions.

L'allau d'informacions, sovint contradictòries, que ha generat la pandèmia, posa de manifest la importància de saber seleccionar la informació i analitzar-la (element clau d'un pensador crític). Ensenyar a llegir críticament s'ha de treballar

“La pandèmia ens dona l'oportunitat de treballar des de l'escola la coherència de les nostres actuacions sovint molt vinculades a les emocions.”

des de l'escola a partir de notícies de premsa o informacions a la xarxa. Caldrà ajudar l'alumnat a identificar les principals afirmacions del discurs, les suposicions i el punt de vista de l'autor/-a, la credibilitat de les fonts... (Oliveras, Márquez i Sanmartí, 2013) per tal de ser capaç d'argumentar les opinions de manera fonamentada, i amb capacitat de debatre i negociar punts de vista.

La pandèmia ens dona l'oportunitat de treballar des de l'escola la coherència de les nostres actuacions sovint molt vinculades a les emocions. Formar ciutadans crítics requereix formar persones que emetin judicis coherents amb la seva manera d'actuar. Per emetre aquests judicis cal tenir uns coneixements interdisciplinaris ben construïts i activar unes habilitats (interpretar, analitzar...) i unes disposicions (empatia, mentalitat oberta, flexibilitat...) de pensament. Per exemple, davant l'allau de normes i consignes amb les quals l'alumnat se sent directament implicat, cal ajudar-lo a identificar diferents criteris perquè ells mateixos adquireixin un posicionament que haurà de ser coherent amb la seva actuació. Moltes hauran de ser les preguntes que es treballin des de l'escola per activar el pensament crític, creatiu i curós davant d'un tema tan complicat (Per què és important l'ús de la mascareta a l'escola? I fora de l'escola? Com afecta els altres portar o no mascareta? Ho he de tenir en compte? Quins criteris he de prioritzar per prendre una decisió? Quin efecte té la mascareta en la transmissió del virus? Interpreta el gràfic de casos confirmats de contagis i explica'l...). Respondre aquestes preguntes ha d'activar competències metacognitives (pensar sobre el que es pensa) per tal de ser conscient del propi pensament i de la pròpia actuació. És molt important verbalitzar aquestes competències metacognitives.

En el camp de la recerca hi ha diferents visions sobre els mètodes d'instrucció del pensament, es qüestiona si requereix ser treballat de manera explícita (verbalitzant les accions) o implícita (treballant-lo a l'aula l'alumnat l'adquirirà de manera natural), i desvinculat o inclòs en les àrees de coneixement (Ennis, 1989). Cada escola haurà de consensuar entre els seus docents la manera de promoure el pensament i decidir el mètode d'instrucció més adequat al seu context i necessitats.

Ens queda molta feina per fer i molts reptes a superar, però se'ns ha obert una porta per apropar l'escola a la vida.

Agraïments

Al grup LIEC (2017 SGR 1399) i al projecte PGC2018-096581-B-C21

Bibliografia

- Ennis R (1989). Critical thinking and subject specificity: Clarification and needed research. *Educational Researcher*, 18(3), 4-10.
- Facione, P. A. (1990). Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus For Purposes of Educational Assessment and Instruction. American Philosophical Association, Newark. Consultado el 18 / 1 / 2019, a <https://eric.ed.gov/?id=ed315423>
- Kuhn, D., & Weinstock, M. (2002). What Is Epistemological Thinking and Why Does It Matter? In B. Hofer, & P. Pintrich (Eds.), *Personal Epistemology: The Psychology of Beliefs about Knowledge and Knowing* (pp. 121-144). New York, NY: Routledge.
- Lipman, M. (2016). El lugar del pensamiento en la educación (Primera ed.). (M. G. Pérez, Trad.) Barcelona: Octaedro.
- McPeck, J. E. (1990). Critical thinking and subject specificity: A reply to Ennis. *Educational Researcher*, 19, 10-12.
- Oliveras, B., Márquez Bargalló, C., & Sanmartí, N. (2013). The Use of Newspaper Articles as a Tool to Develop Critical Thinking in Science Classes. *International Journal of Science Education*, 35(6), 885-905. <https://doi.org/10.1080/09500693.2011.586736>
- Swartz, A. L.; Costa, B.; Beyer, B. K.; Reagan, R.; Kallick, B. (2015). El aprendizaje basado en el pensamiento: Cómo desarrollar en los alumnos las competencias del siglo XXI. Estados Unidos: Ediciones SM.

experiències

L'aprenentatge cooperatiu i la crisi de la COVID19

per David W. Johnson

En la pandèmia mundial de la COVID19 és temptador aïllar els estudiants fent que facin el seu treball escolar per si mateixos, ja sigui a casa o a les aules on estan separats els uns dels altres almenys dos metres. L'escola pot convertir-se en una activitat individual amb els professors guiant els estudiants a través del Zoom i altres programes informàtics. No obstant això, en temps d'emergència, la interacció social i el suport són més necessaris que mai. A l'escola, això significa que l'aprenentatge cooperatiu és essencial. Alguns dels beneficis de l'aprenentatge cooperatiu són que promou nivells més alts de suport social, relacions més positives amb els companys, un aprenentatge més personalitzat, un desenvolupament social i cognitiu més saludable, un raonament moral més alt i nivells saludables de salut psicològica.

L'aprenentatge cooperatiu no és incompatible amb el distanciament social. És possible fer totes dues coses simultàniament. Es poden establir grups cooperatius en línia a través de Zoom i altres programes d'Internet. Dins de l'aula, els estudiants (amb màscares) poden ser

assignats a parelles o tríos que s'asseuen a dos metres de distància. Els professors poden trobar formes creatives de fer que els estudiants treballin junts de manera cooperativa mentre mantenen una distància de seguretat entre ells.

Per a comprendre com utilitzar l'aprenentatge cooperatiu en la pandèmia és necessari discutir la naturalesa de l'aprenentatge cooperatiu, els elements bàsics de l'aprenentatge cooperatiu, els tipus d'aprenentatge cooperatiu i els resultats de l'aprenentatge cooperatiu.

NATURALES A DE L'APRENTATGE COOPERATI U

La cooperació és treballar junts per aconseguir objectius compartits (Johnson, 1970; Johnson & Johnson, 1989). L'aprenentatge cooperatiu és l'ús instructiu de petits grups perquè els estudiants treballin junts per a maximitzar el seu propi aprenentatge i el dels altres (Johnson, Johnson i Holubec, 2013). Qualsevol tasca d'aprenentatge en qualsevol àrea temàtica amb qualsevol pla d'estudis amb un estudiant de qualsevol edat pot estructurar-se de manera cooperativa.

ELEMENTS BÀSICS DE L'APRENTATGE COOPERATI U

Per a estructurar una lliçó d'aprenentatge cooperatiu es requereixen cinc elements bàsics: interdependència positiva, responsabilitat individual, interacció promocional, habilitats socials i processament en grup. El nucli dels esforços de cooperació és la interdependència positiva, la percepció que un està vinculat amb uns altres de manera que no pot tenir èxit tret que ells ho facin (i viceversa) (Deutsch, 1949; Johnson & Johnson, 1989). Si bé cada lliçó ha de contenir una interdependència positiva d'objectius, la interdependència positiva també pot estructurar-se mitjançant recompenses mútues, recursos distribuïts, funcions complementàries, una identitat mútua, un enemic exterior, la participació en una situació de fantasia, límits ambientals i una divisió del treball (Johnson, Johnson i Holubec, 2013).

La responsabilitat individual existeix quan s'avalua el rendiment de cada estudiant individual i els resultats es retornen com a retroalimentació al grup i a l'individu

“L'aprenentatge cooperatiu no és incompatible amb el distanciament social. És possible fer totes dues coses simultàniament.”

EL MODEL COOPERATIU ÉS LA PALANCA DEL CANVI PERQUÈ TOT EL QUE TENIM HO HEM CONSTRUÏT ENTRE TOTS.

El Centre Internacional d'Aprenentatge Cooperatiu és l'Organització que, amb David i Roger Johnson, "parets de l'Aprenentatge Cooperatiu educatiu" imparteix formació i CERTIFICA a les persones i als Centres educatius com a garant de la seva qualificació i compromís amb la Cultura de l'Aprenentatge Cooperatiu.

2.300

Professors que hemos format en el seu centre

350

Especialistes certificats en els nostres cursos

75.000

Alumnes beneficiats

 cooperativo.org
 [@cooperativojj](https://twitter.com/cooperativojj)

Centro Internacional de
Aprendizaje Cooperativo
Cooperative Learning International Center (CLIC)

(Johnson i Johnson, 1989). La responsabilitat individual pot estructurar-se mitjançant (a) l'observació dels estudiants mentre treballen junts i la documentació de les contribucions de cada membre, (b) fent que cada estudiant expliqui el que ha après a un company de classe, o (c) donant una prova individual a cada estudiant.

Els estudiants promouen l'èxit dels altres ajudant, assistint, elogiant, encoratjant i donant suport als esforços de cadascun per a aprendre (Johnson & Johnson, 1989). En fer-ho, es produeixen processos cognitius com la discussió de la naturalesa dels conceptes que s'aprenen, l'explicació oral a uns altres de com resoldre problemes, l'ensenyament dels coneixements propis als companys, el desafiament als raonaments i conclusions de cadascun, i la connexió del present amb l'aprenentatge passat. La interacció promocional també inclou processos interpersonals com el suport i el foment dels esforços per aconseguir, la celebració conjunta de l'èxit del grup i el modelatge de l'ús apropiat de les habilitats socials.

Per a contribuir a l'èxit d'un esforç cooperatiu es requereixen aptituds interpersonals i de grups petits (Johnson i Johnson, 1989). Les aptituds de lideratge, de creació de confiança, de comunicació, de presa de decisions i de gestió de conflictes han d'ensenyar-se amb la mateixa determinació i precisió que les aptituds acadèmiques.

El processament en grup pot definir-se com l'examen de l'eficàcia del procés que els ciutadans utilitzen per a maximitzar els seus propis assoliments i els dels altres, de manera que puguin identificar-se maneres de millorar el procés (Johnson i Johnson, 1989). És necessari que els estudiants descriguin quines accions són útils i no útils per a assegurar que tots els estudiants aconseguixin i mantinguin relacions de treball efectives.

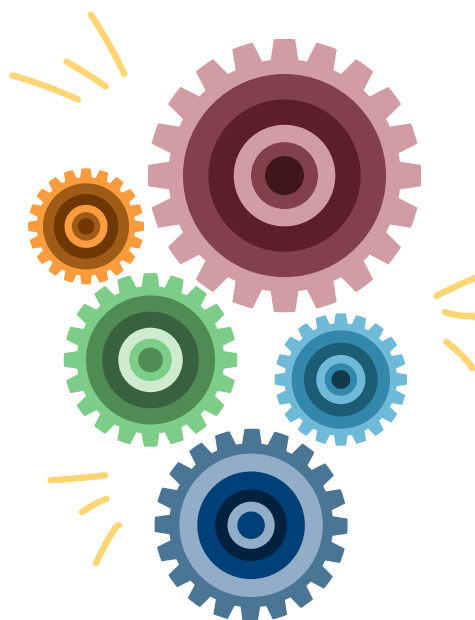
Aquests cinc elements bàsics permeten als instructors: a) estructurar qualsevol lliçó en qualsevol àrea temàtica amb qualsevol conjunt de materials del pla d'estudis per a l'aprenentatge cooperatiu, b) afinar i adaptar l'aprenentatge cooperatiu a les seves circumstàncies, necessitats i estudiants específics, i c) intervenir per a millorar l'eficàcia de qualsevol grup que estigui funcionant malament.

TIPUS D'APRENTATGE COOPERATIU

Es poden identificar quatre tipus d'aprenentatge cooperatiu (Johnson, Johnson i Holubec, 2013). L'aprenentatge cooperatiu pot utilitzar-se per a ensenyar continguts específics (grups d'aprenentatge cooperatiu formal), per a assegurar el processament cognitiu actiu de la informació durant l'ensenyament directe (grups d'aprenentatge cooperatiu informal), per a proporcionar suport i assistència a llarg termini per al progrés acadèmic (grups de base cooperatius) i per a utilitzar els conflictes intel·lectuals (controvèrsia constructiva) per a millorar els assoliments i la solució creativa de problemes.

Aprenentatge cooperatiu formal. L'aprenentatge cooperatiu formal consisteix en el fet que els estudiants treballin junts, durant un període de classe a diverses setmanes, per a aconseguir objectius d'aprenentatge mutu i completar conjuntament tasques i assignacions específiques (Johnson, Johnson i Holubec, 2013). Qualsevol requisit de curs o assignació en qualsevol pla d'estudis o àrea temàtica per a un estudiant de qualsevol edat pot estructurar-se per a ser cooperatiu. Per a estructurar l'aprenentatge cooperatiu formal l'instructor:

1. Presa d'una sèrie de decisions sobre com estructurar els grups d'aprenentatge: quina grandària de grups, com s'assignen els estudiants als grups, quins rols s'han d'assignar als estudiants, com organitzar els materials i com organitzar la sala. L'instructor també especifica els objectius de la lliçó (una habilitat acadèmica i una altra social).
2. Ensenya els conceptes, principis i estratègies acadèmiques que els estudiants han de dominar

i aplicar, i explica: (a) la tasca a realitzar, (b) els criteris d'èxit, (c) la interdependència positiva, (d) la responsabilitat individual, i (e) els comportaments esperats dels estudiants.

3. Supervisa el funcionament dels grups d'aprenentatge i intervé per a (a) ensenyar habilitats de cooperació i (b) proporcionar assistència en l'aprenentatge acadèmic.
4. Avalua el rendiment dels estudiants segons els criteris d'excel·lència preestablerts i s'assegura que els grups processin l'eficàcia amb la qual els membres han treballat junts.

Aprenentatge cooperatiu informal. L'aprenentatge cooperatiu informal consisteix en el fet que els estudiants treballin junts per a aconseguir un objectiu d'aprenentatge conjunt en grups temporals i ad hoc que duren des d'uns pocs minuts fins a un període de classe (Johnson, Johnson i Holubec, 2013). Els estudiants participen en discussions enfocades de tres a cinc minuts abans i després de l'ensenyament directe i en discussions de tres a cinc minuts entre companys, intercalades al llarg de l'ensenyament directe.

Grups de Base Cooperativa. Els grups de base cooperatius són grups d'aprenentatge cooperatiu heterogenis i a llarg termini amb membres estables en els quals els estudiants es proporcionen mútuament suport, estímul i assistència (Johnson, Johnson i Holubec, 2013). La utilització dels grups de base tendeix a millorar l'assistència, personalitzar el treball requerit i l'experiència escolar, i millorar la qualitat i la quantitat de l'aprenentatge. Els grups de base tenen una composició permanent (és a dir, un semestre o un any escolar) i proporcionen les relacions de cura i suport a llarg termini entre parells necessàries per a ajudar els estudiants a desenvolupar-se cognitiva i socialment de manera saludable.

Controvèrsia constructiva. Existeix una controvèrsia constructiva quan les idees, informació, conclusions, teories i opinions d'una persona són incompatibles amb les d'una altra, i ambdues miren d'arribar a un acord que reflecteixi el seu millor judici raonat (Johnson & Johnson, 2018). La controvèrsia constructiva implica la discussió dels avantatges i desavantatges de les accions proposades per a sintetitzar solucions noves i creatives.

Quan s'utilitzen en combinació, la cooperació formal, informal, els grups de base i la controvèrsia constructiva proporcionen una estructura general per a l'aprenentatge escolar.

RESULTATS DE L'APRENTATGE COOPERATIU

Els esforços de cooperació donen com a resultat nombrosos resultats que es poden subsumir en tres

“La cooperació per a aconseguir un objectiu comú dona lloc a majors assoliments i a una major productivitat que els esforços competitius o individualistes.”

àmplies categories (Johnson & Johnson, 1989, 2005):

1. Esforç per aconseguir: La cooperació per a aconseguir un objectiu comú dona lloc a majors assoliments i a una major productivitat que els esforços competitius o individualistes.
2. Relacions interpersonals positives: Es desenvolupen relacions més positives, compromeses i de suport en situacions de cooperació que en situacions competitives o individualistes.
3. Ajust psicològic i salut. El treball en cooperació amb els companys i la valoració de la cooperació donen com a resultat una major salut psicològica i una major autoestima que la competència amb els companys o el treball independent.

Aquesta recerca té una considerable capacitat de generalització, ja que: a) els participants en la recerca han variat quant a classe econòmica, edat, sexe, cultura i país, b) les tasques de recerca i les mesures de les variables dependents han variat àmpliament, i c) molts investigadors diferents amb orientacions marcadament diferents que treballen en països i entorns diferents i en decennis diferents han realitzat els estudis.

Referències

- Deutsch, M. (1949). A theory of cooperation and competition. *Human Relations*, 2, 129-52.
- Johnson, D. W. (1970). *Social psychology of education*. New York: Holt, Rinehart, & Winston.
- Johnson D.W., & Johnson, R. T. (1989). *Cooperation and Competition: Theory and Research*. Edina, MN: Interaction Book Company.
- Johnson, D.W., & Johnson, R. T. (2005). New Developments in Social Interdependence Theory. *Genetic, Social, and General Psychology Monographs*, 131, No 4.
- Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (2018). *Creative controversy: Intellectual challenge in the classroom* (Fifth Edition). Edina, MN: Interaction Book Company.
- Johnson, D. W., Johnson, R. T., & Holubec, E. J. (2013). *Cooperation in the classroom* (9th Ed.). Edina, MN: Interaction Book Company.

David W. Johnson és Codirector del Centre d'Aprenentatge Cooperatiu de la Universitat de Minnesota. Professor de Psicologia Educacional i Codirector del Centre d'Aprenentatge Cooperatiu de la Universitat de Minnesota. Autor de més de 40 llibres i més de 400 articles de recerca i capítols en llibres. Ha rebut diversos premis per les seves recerques i docència. Va ser consultor organitzacional en escoles i empreses a Amèrica del Nord, Amèrica Central, Sud-amèrica, Europa Occidental, Europa Oriental, Àfrica, Àsia, Orient Mitjà i a la Regió del Pacífic.

en profunditat

Educació personalitzada, un model emergent

per Jordi Viladrosa i Clua

ENTREVISTA A JOSÉ BERNARDO CARRASCO

Doctor en Pedagogia, ha estat professor i director de centres educatius de primària, secundària i de la universitat, i assessor pedagògic de la UNIR. És autor de nombroses publicacions. En l'actualitat col·labora amb IDENTITAS i imparteix sessions de formació docent. Posseeix una contrastada experiència en l'estudi i pràctica de l'educació personalitzada.

Estem no sols davant un expert en teoria de l'educació personalitzada sinó davant una personalitat que la va posar en pràctica en molts contextos i realitats. Què destaca de la seva llarga trajectòria en aquest sentit? Què és l'essencial?

Primer de tot, em sembla oportú aclarir que tot el que aquí exposo està prou detallat en els meus llibres *Cómo personalizar la educación. Una solución de futuro*, de ediciones Narcea, i *Educación personalizada: principios, técnicas y recursos*, de l'editorial Síntesis.

Contestant a la pregunta, l'estudi i l'experiència (teoria i pràctica) m'han portat a la convicció que, en sentit estricte, l'"educació" només pot ser personalitzada, perquè l'únic ser educable és la persona. Ara bé, el problema sorgeix quan la persona és entesa de molt diferents maneres -fins i tot oposades- depenent dels corrents ideològics en què se sustenti. Per tant la pregunta seria: on podem trobar un concepte de persona que expressi veritablement la seva realitat? Això és l'essencial per a mi. I he arribat a la plena convicció que la realitat personal està constituïda per uns *principis constituents* (singularitat, obertura i "originació") que es manifesten en *quatre dimensions* que expressen aquests principis (cos, afectivitat, enteniment i voluntat), de manera que l'educació personalitzada *haurà de consistir*

en el perfeccionament o desenvolupament harmònic d'aquests principis i dimensions.

Ha estat prou valorada l'aportació de Víctor García Hoz com a pioner de l'educació personalitzada? Destaquem un parell d'assoliments que li facin justícia segons el seu parer.

Amb la publicació l'any 70 del seu sucós llibre que va titular precisament *Educación personalizada*, García Hoz va sacsejar bastant la consciència adormida de molts educadors, fins al punt que la Llei General d'Educació promulgada a Espanya aquell mateix any, va incorporar per primera vegada moltes de les seves aportacions (tutoria, cicle, personalitzar l'ensenyament, Associacions de Pares...), la qual cosa va ser mantingut per totes les lleis educatives posteriors.

A Hispanoamèrica continua sent un referent, com demostra la següent anècdota: estava jo a Lima impartint un Màster a directius peruans, i un dia se'm va acostar el director d'un col·legi privat per a sol·licitar-me uns minuts de la meua atenció en el descans. En parlar amb ell em va exposar que només volia manifestar-me la seva admiració perquè sabia que jo havia treballat al costat de García Hoz, i que el seu col·legi portava el seu nom. Després em van dir que existien bastants col·legis amb el seu nom

“L'estudi i l'experiència (teoria i pràctica) m'han portat a la convicció que, en sentit estricte, l'“educació” només pot ser personalitzada.”

en els diversos països hispanoamericans. Personalment vaig comprovar que eren centenars les escoles que rebien assessorament per a personalitzar l'educació que impartien, tant públiques com privades.

Considera que les tecnologies són actualment un bon aliat per a la pràctica de l'educació personalitzada?

Les tecnologies, considerades com a mitjans o instruments, sempre han estat un bon aliat de l'educació personalitzada. Així ho demostra l'ús del projector de diapositives o el de projector de cossos opacs, en èpoques passades. L'important és l'ús que se'n faci, és a dir, considerar quina finalitat pretenc i com em poden ajudar a aconseguir-la. Es tracta, al meu entendre, de fer-ho d'una manera metacognitiva, com exigeix tota personalització: *saber el que cal fer i per a què fer-ho, saber-ho fer, i controlar-ho mentre es fa* (autorregulació de l'ús).

Quins són, segons el seu criteri, els indicadors clau per a la implantació d'un model d'educació personalitzada en un centre educatiu ordinari?

Un aclariment previ: l'expressió “Educació Personalitzada” es deu a García Hoz, de manera que qualsevol concepció educativa -tal com ell la va denominar- diferent de la que ell va engiponar, hauria de dir-se d'una altra forma. Per la qual cosa opino que l'educació personalitzada no té més que un model, dins del qual caben molts sistemes educatius.

Responc la pregunta: al meu entendre, alguns indicadors clau per a realitzar, a partir d'ells, un sistema educatiu personalitzat, són:

- Possibilitat que els treballs i les relacions escolars permetin el desenvolupament de cada estudiant d'acord amb la seva capacitat, el seu interès i el seu ritme d'aprenentatge i amb les circumstàncies familiars i socials de la seva història personal.
- Obertura de la institució escolar a la comunitat familiar i social.
- Determinació dels continguts tot partint de l'experiència personal dels escolars i orientant-la a la cultura sistemàtica i al món professional.
- L'organització i programació d'activitats ha de permetre que els escolars puguin exercir la seva

llibertat d'acceptació, d'elecció i d'iniciativa.

- Ús dels elements que la tècnica ofereix al servei de l'educació.
- Programació explícita de l'orientació dels escolars, en la qual els factors tècnics s'articulin amb els factors humans operants en tota situació educativa.
- Actuació del professor com a estímul, orientació i control del treball dels escolars, de manera que el que els estudiants puguin realitzar per si sols, ho realitzin sense intervenció del professor.
- Agrupació flexible d'alumnes alternant el treball individual amb el treball en equip dels escolars.
- Autoavaluació de l'estudiant i exigència de responsabilitat per les decisions preses i pel compliment de les activitats iniciades.
- Avaluació permanent de tots els condicionants i elements de l'educació per a anar descobrint nous estímuls i mètodes que cada vegada facin més eficaç la tasca de la comunitat educativa.

Què creu vostè que s'ha de fer per a posar ordre en un sistema educatiu com el nostre que no compta amb el consens necessari per a avançar?

Espanya és un país bastant centralitzat pel que fa a educació, bé per l'Estat central, bé per les Comunitats autònomes. Les lleis educatives d'obligat compliment descendeixen fins a detalls minúsculs sobre el que han de fer i com ho han de fer els col·legis, i inclouen una sèrie de valors que cal acatar. Vist d'aquesta manera, és molt difícil que es posin d'acord les opcions polítiques existents, perquè no coincideixen en el concepte de persona ni en els valors inherents a la seva naturalesa. Tot això, si ho unim a altres tipus d'interessos propis de cada partit polític, la qüestió es fa impossible.

Per això, al meu entendre, la llei general d'educació hauria de proposar aspectes genèrics referits als diferents camps de l'educació; per exemple, penso que tots estarien d'acord en la majoria dels indicadors que he enunciat anteriorment, perquè es refereixen a conceptes fàcils de compartir. A partir d'aquí, cada escola hauria de proposar el seu sistema educatiu, que no és una altra cosa que el Projecte o Disseny educatiu del Centre que, al seu torn, els Departaments i Equips Educadors adaptarien a cada cicle.

“Una persona només es mou en la vida pels seus valors, els que siguin. Qualsevol cosa que fa, respon necessàriament a un motiu.”

Això exigiria la necessària autonomia dels centres educatius.

Es pot ensenyar a aprendre i a pensar per si mateix? Com?

La clau està, segons la meua opinió, en la metacognició. La principal tasca del professor consisteix a ensenyar a aprendre als seus alumnes. És a dir, a ensenyar-los a llegir, escriure, memoritzar, atendre i comprendre de manera metacognitiva. Això no inclou cap dificultat afegida, perquè es tracta de moltes coses que ja fan professors i alumnes les facin d'una altra forma. Per això, el domini d'estratègies d'aprenentatge tant comunes com pròpies (singulars, apropiades a la manera pròpia d'aprendre) hauria de constituir una prioritat del treball de professors i alumnes.

Pel que fa a la formació del propi criteri (pensar per si mateix), el propi aprenentatge metacognitiu facilita molt les coses, ajudat per l'ús correcte de les situacions d'aprenentatge denominades “grup col·loquial” i “treball en equip”, així com en les entrevistes personals, en el

desenvolupament de les quals els alumnes expressen lliurement les seves idees i poden ser orientats convenientment, amb el major respecte a la seva llibertat.

Afirma vostè que no pot haver-hi educació sense motivació. Fins a quin punt la motivació és important?

Una persona només es mou en la vida pels seus valors, els que siguin. Qualsevol cosa que fa, respon necessàriament a un motiu, conscient o inconscient.

Per a mi, la frase clau és aquesta: *“La motivació és sempre conseqüència d'un valor. A cadascú el motiva el que per a ell té valor”*. Per tant, la qüestió radica en el fet que els escolars assumeixin els valors objectius concordes amb la dignitat humana; d'aquesta forma, si estan convençuts que ajudar a un indigent és important, se sentiran motivats a fer-ho, encara que els costi. En definitiva, nadie hace nada sin tener un motivo que le mueva a hacerlo.

En definitiva, ningú no fa res sense tenir un motiu que el mogui a fer-ho.

biblioteca

novetats

Manifiesto por el cambio
Richard Gerver
Bloomsbury Education, 2019

Un manifest que opta pel canvi en educació i que anima els mestres a sortir del seu clos ambient escolar i col·laborar amb el món exterior; a veure els innovadors com un referent per als seus alumnes. En aquest llibre Gerver demana una visió col·laborativa per a una educació cridada a preparar la societat per a 'créixer en la incertesa'. El to amb què està escrit és optimista però es tracta d'un optimisme que fa peu en l'experiència i trajectòria del seu apassionat autor.

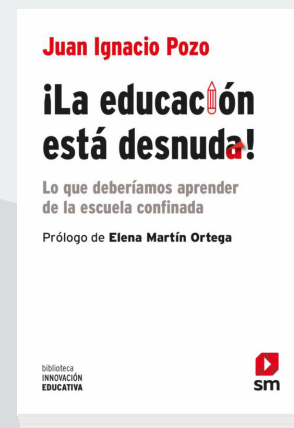
La rebelión del talento: Personalizar los aprendizajes desde la comprensión de las Altas Capacidades
Paulina Bánfalvi Kam
Aljibe, 2020

Una aposta per la personalització de l'aprenentatge tot assegurant que la motivació de l'alumnat amb talent i la seva creativitat no solament es protegeixen sinó que s'incentiven perquè l'escola ha de ser una experiència positiva i estimulante. Afirmar la seva autora que "comprendre en profunditat la complexitat que les altes capacitats afegeixen al desenvolupament d'un nen et permetrà no sols atendre'ls a ells, sinó respondre a tot l'aula".

La escuela no es un parque de atracciones
Gregorio Luri
Ariel, 2020

Luri analitza en aquest assaig l'actualitat de la pretesa innovació educativa i aposta per recuperar una escola on el "coneixement valuós" i les practiques suportades per evidències empíriques siguin realment els elements clau.

¡La Educación está desnuda! Lo que deberíamos aprender de la escuela confinada
Juan Ignacio Pozo
SM Fondo, 2020

El llibre ofereix una anàlisi de l'aprenentatge que ens ha ofert l'escola confinada i fa diverses propostes de cara al futur de l'educació híbrida.

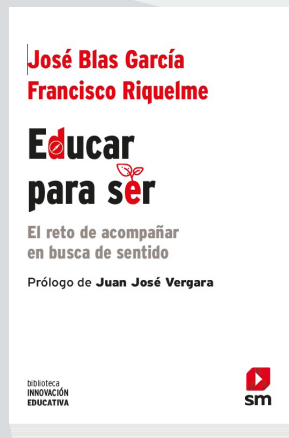
Avaluar i aprendre: un únic procés
Neus Sanmartí
Octaedro, 2020

Com declara la mateixa autora en el pròleg del llibre, "Ningú que hagi treballat en un marc d'avaluació formativa no torna enrere, i tothom assenyala que a mitjà termini és ben gratificant, tot i que no és fàcil de promoure-la" (p.12). Tot una declaració d'intencions que invita a endinsar-se en la lectura d'aquest assaig.

Escuelas creativas
Ken Robinson
Grijalbo, 2015

Aquest llibre, ple d'anècdotes, recerques i consells de diversos professionals pot facilitar que revisem alguns postulats força arrelats en l'àmbit de l'educació. També ens pot ajudar a pensar sobre quin és en l'actualitat el veritable sentit de l'ensenyament. Aposta per fer un ús adequat de les tecnologies i per un aprenentatge personalitzat, amb la idea de fons de transformar el sistema educatiu.

Educar para ser. El reto de acompañar en busca de sentido
José Blas García y Francisco Riquelme
SM, 2020

Un bon grapat de docents posen sobre la taula les seves reflexions sobre l'educació entesa com una acció transformadora en el pla social, comunitari i també personal. Segons ells, el rol del docent és crear el marc adequat perquè l'alumnat trobi les millors condicions per al seu aprenentatge. Són quinze capítols que toquen aspectes essencials des de perspectives diferents i complementàries alhora.

El libro del educador: cómo enseñar a aprender y a pensar
José Bernardo Carrasco
Rialp, 2017

En aquesta obra trobem eines i estratègies útils per als qui es troben en la situació d'haver d'ensenyar a d'altres persones. Un llibre que s'adreça al professorat però també als pares. La inseguret que processa un estudiant ha de ser convertida en coneixement per tal de minimitzar l'error a través del criteri propi amb la finalitat d'acabar sabent pensar. La transferència d'aquests coneixements es fa de manera personalitzada i facilitarà que es tradueixin en treballs basats en estratègies d'expressió tècnica, simbòlica i ètica.

autor

“Estem malalts d'ideologia, de desitjos de situar el real sota el domini del possible”

Gregorio Luri Medrano va néixer a Azagra (Navarra) el 1955, va estudiar Magisteri a Pamplona, i des de 1978 viu a Catalunya, al Masnou. És doctor en Filosofia per la Universitat de Barcelona i llicenciat en Ciències de l'Educació. Va ser Premi Extraordinari de Llicenciatura en Ciències de l'Educació i Premi de Doctorat en Filosofia. Ha fet de mestre de primària, de professor de Filosofia a batxillerat i també ha estat professor universitari a la Universitat Complutense de Madrid.

Luri ha publicat una bona colla de llibres de filosofia i de pedagogia, entre els quals destaquem *L'escola contra el món* (2008), *Per una educació republicana* (2012), *Val més educar. Consells als pares, a favor del sentit comú* (2014), *Elogio de las familias sensatamente imperfectas* (2017), *El deber moral de ser inteligente: conferencias y artículos sobre la educación y la vida* (2018) i el seu darrer llibre *La escuela no es un parque de atracciones* (2020).

> És autor del blog
<https://elcafedeocata.blogspot.com/>

per Jordi Viladrosa i Clua

ENTREVISTA A GREGORIO LURI

A Val més educar oferia consells als pares, a favor del sentit comú. L'ha perdut el sentit comú, l'escola actual?

La meua pretensió -que potser no hagi transmès sempre bé- no és la d'oferir consells als pares, sinó ajudar-los a posar en valor el sentit comú que ja tenen, animar-los a no llogar la seva responsabilitat a un especialista. Fer-los veure que no hem inventat nosaltres la família. Respecte a la seva pregunta, crec que hi ha a la modernitat un intent permanent de sotmetre la realitat als esquemes de determinades teories que tenen una imatge instrumental de l'home. El sentit comú és l'intent de respectar la realitat per poder respondre als seus reptes amb prudència. Estem malalts d'ideologia, de desitjos de situar el real sota el domini del possible.

El seu darrer llibre, La escuela no es un parque de atracciones, és una crítica optimista del sistema educatiu actual. Afirmar que cal reduir tant com es pugui la distància entre la ignorància i el coneixement poderós. Expliqui'ns què hem d'entendre per "coneixement poderós".

Si la meua intenció amb les famílies és ajudar-les a posar en valor el sentit comú que ja tenen, la meua intenció amb els docents és ajudar-los a desenvolupar pràctiques reflexives, perquè no hi ha millor mètode que un docent que sap per què fa en cada moment el que fa i està disposat a aprendre de la seva realitat i de la realitat dels seus companys. Pel que fa al coneixement poderós és, exactament, aquell que esperem que tingui el lampista, el dentista, el cirurgià o el mecànic a qui recorrem en una urgència. Llavors no en tenim prou amb la seva bona actitud. Volem rigor i garanties. És el coneixement que posseeix l'expert i que desitja assolir l'aprenent ambició. En última instància, el coneixement poderós es posa de manifest en la competència lingüística d'una persona, perquè el nostre llenguatge és la nostra cultura en acte.

Està actualment en crisi la didàctica o, més encara, la pedagogia? Els ha pres el lloc la neurociència?

La pedagogia moderna pateix un complex del que sembla incapaç de curar-se. Voldria ser una ciència

sense comprendre que és alguna cosa més: és un art. Per accedir a la categoria de ciència s'ha anat rendint a la psicologia, a l'economia, a la tecnologia, a la neurociència i a tot allò que li prometi, amb una aparença de neutralitat axiològica, garanties de bons resultats. Tals garanties no existeixen. No hi ha mètodes que garanteixin un èxit en el cent per cent dels casos. Un mètode bo podria, per exemple, tenir èxit en el 80% dels casos. Això significaria que, generalitzant les dades estadístiques, en un aula de 20 alumnes, el professor haurà de trobar mètodes alternatius per a 4 alumnes. En el fons la crisi de la didàctica posa de manifest la seva mancança d'una antropologia seriosa que la sustenti.

Qui construeix allò que en altres àmbits s'anomena "relat" en matèria d'educació a Catalunya i a Espanya?

Si gosem mirar la realitat cara a cara, veurem de seguida que la diferència entre els discursos pedagògicament correctes (els relats de moda) i les pràctiques efectives, és enorme. A Catalunya n'estem tenint exemples dignes d'atenció. Quan el desig del

"El coneixement poderós es posa de manifest en la competència lingüística d'una persona, perquè el nostre llenguatge és la nostra cultura en acte."

“Els nous docents arriben a les aules coneixent diverses metodologies innovadores, però desconeixent els alumnes i la contundència de l’humà.”

possible s’allunya del factible, es perd el sentit de la realitat i s’acaba caient en la hipocresia. Vivim un moment d’esplendor de la hipocresia pedagògica. En pedagogia, però, tot l’impossible és immoral. Aleshores, per què s’han posat de moda determinats relats pedagògics New Age? Per diverses raons: per la força de la novolatría (el culte a la novetat, que substitueix el respecte al bo); per la necessitat de singularitzar els centres en temps de descensos demogràfics pronunciats; per por al futur (ningú vol quedar-se enrere); pel somni de proporcionar una educació que eximeixi l’alumne de l’esforç; per un desprestigi pedagògicament suïcida de la memòria; per una sobrevaloració de l’experiència (que no defineix mai què és, exactament, una experiència pedagògica), etc.

Podem afirmar que la innovació educativa de les nostres escoles i instituts té bona salut? Es té prou en compte l’experiència abans de validar una nova metodologia?

A mi m’interessa molt poc el nou que sigui només nou. M’interessa el bo, sigui nou o vell. Crec, per exemple, que el diàleg socràtic

continua sent una metodologia molt valuosa si volem assolir una representació fiable de la nostra ignorància. Conec mestres que fan meravelles repartint una pissarra de vileda per a cada nen i coneix centres altament tecnològitzats als quals jo no portaria als meus nets. La qüestió important és la de saber si hi ha o no permanències antropològiques. Jo crec que sí i que, de fet, les tecnologies són pròtesis antropològiques que amplifiquen el que ja som. I això que som té més estabilitat del que alguns sospiten. La innovació té sentit quan se sap amb claredat el model de persona que guia la nostra acció i l’escola disposa d’una trajectòria ben definida; no té sentit quan es converteix en un fi en si mateixa i l’escola va donant tombs en la seva recerca del més nou.

En algun moment vostè ha afirmat que “no són els mètodes en ells mateixos els que generen confiança o desconfiança, sinó els mestres que els apliquen”. No troba que molts professors es troben a les aules una realitat per a la qual no han rebut prou formació?

Tinc, efectivament, la sensació, que els nous docents arriben a les aules coneixent diverses metodologies innovadores, però desconeixent els alumnes i la contundència de l’humà. Em trobo amb molts professors sorpresos perquè els alumnes no estan a l’altura del seu ideal pedagògic. El de docent és un ofici exigent. Molt exigent. I per això mateix el primer deure d’un docent és el de conèixer l’ofici.

Un eix transversal en moltes de les seves obres és un humanisme que beu més de la font dels valors que s’aprenen en el context familiar que no pas entre les parets d’una escola. Quines imperfeccions hauria de polir l’escola actual?

L’escola és una institució noble i imperfecta. Pot perdre la seva noblesa, però no la seva imperfecció. Per això el nostre compromís ha de ser intentar fer-la cada vegada una mica menys imperfecta. Això és impossible si es limita a avaluar-se a si mateixa no per l’alçada de les seves pretensions, ignorant la realitat de la conducta dels seus alumnes. Els valors d’una escola o es manifesten en la conducta dels seus alumnes

o són només retòrica. I si no hi ha valors, no hi ha escola. Fixeu-vos el que passa amb l'educació emocional: les emocions no poden educar-se a si mateixes. Els calen valors que les ordenin, jerarquitzin i, també les reprimeixin. Sense el paper director dels valors, l'educació emocional deriva aviat cap a l'emotivisme.

Molts pedagogs -penso que vostè no sou una excepció- donen molta importància a l'avaluació. En el seu llibre afirma que “ens falta una cultura sistemàtica de l'avaluació i de la transparència”. Ens ho pot explicar?

Jo tinc una visió clínica de la pedagogia. Per això crec en la rellevància del bon diagnòstic per poder establir un tractament correcte de cada alumne que li permeti visualitzar les seves possibilitats més altes. Però l'avaluació és una tasca professional. De la mateixa manera que no anem a el metge que ens digui que estem suspesos en salut, no anem a l'escola que ens asseguri el professor que hem fallat en aquestes preguntes i tenim un 3 en matemàtiques. El que li hem d'exigir al professor és que sigui capaç de fer-

li explícita a l'alumne la lògica inherent als seus errors. El nen sempre dona la resposta correcta a la pregunta que es fa ell mateix. La diferència entre la pregunta que ha fet el professor i la comprensió de la mateixa per part de l'alumne ens indica la càrrega cognitiva d'un aprenentatge concret. No podem saber de què parlem si no tenim dades sobre tot això. Un altre exemple: la velocitat de lectura d'un alumne és un índex molt precís de la seva competència lectora. ¿Podem, llavors, permetre'ns el luxe de no avaluar-la?

Una darrera pregunta: la pandèmia de la Covid-19 és una oportunitat per redescobrir allò que és essencial en educació?

La pandèmia ha posat de manifest algunes coses elementals i molt

rellevants, per exemple, que no hi ha substituït per a la relació directa entre el professor i l'alumne. Per això els recursos telemàtics més eficaços han estat els que millor han visualitzat aquesta copresència. Per exemple, el telèfon. Hem vist també que l'ensenyament telemàtic afecta de manera molt diferent els alumnes de diferents edats i de diferents mitjans culturals. Tot això ho hauríem de poder avaluar amb rigor perquè bé podria ser que el curs que ve sigui com aquest.

“Les emocions no poden educar-se a si mateixes. Els calen valors que les ordenin, jerarquitzin i, també les reprimeixin.”

Sir Ken Robinson, un cavaller al rescat de l'educació

per Ana Moreno

TRIBUT A SIR KEN ROBINSON

La Covid-19 ha posat en escac el món, tots els sistemes trontollen, també l'educatiu. Per a sortir d'aquesta ja no funcionen les antigues dinàmiques i maneres de pensar, necessitem innovar, fer les coses d'una forma diferent. Això és possible gràcies a una gran amiga, encara que bastant desconeguda per molts, la creativitat. Segons el recentment desaparegut professor Sir Ken Robinson, la creativitat és la capacitat humana natural, més abundant i també més necessària per a la supervivència de l'ésser humà.

L'any 2006, a la conferència TED de Califòrnia, Sir Ken donà un toc mortal al món educatiu "les escoles estan matant la creativitat", va dir. El seu crit es va sentir en tot el planeta, amb més de 60 milions de visualitzacions, s'estima que 380 milions de persones en 160 països han escoltat les seves paraules. Per descomptat ningú no va quedar indiferent, a uns els va semblar un visionari, a uns altres un boig, i no a pocs un provocador que buscava popularitat. No obstant això, si tornem a sentir la mateixa conferència avui, segurament la nostra opinió serà diferent. En la seva xerrada de tot just 20 minuts parla de manera amena i simpàtica, de tres coses: de l'extraordinària evidència de la capacitat creativa amb la qual neix cada ésser humà, que no tenim ni idea del que passarà en el futur, i finalment de l'interès que desperta l'educació a tots els nivells.

Però, qui era Ken Robinson? Cavaller de la Reina Isabel II d'Anglaterra des de 2003. Per què va merèixer aquest honor?, i com va arribar a abanderar una revolució educativa?

Ken Robinson va néixer el 1950, fill d'una família de classe treballadora amb set fills. Als quatre anys va contraure la poliomielitis que li va deixar importants seqüeles i el va obligar a assistir a un col·legi per a nens amb necessitats especials. Quan encara era un nen el seu pare va tenir un accident laboral que el va deixar tetraplègic. No obstant això, gràcies a la seva tenacitat i al suport familiar va aconseguir estudiar a la universitat i fer estudis de doctorat. La seva tesi doctoral va ser sobre les possibilitats del drama i el teatre en l'educació.

Entre els seus nombrosos treballs d'assessorament, docència i recerca

destaquem, que va ser director del projecte "The Arts in Schools Project", per a millorar l'aprenentatge de les arts a les escoles d'Anglaterra i Gal·les. Durant 12 anys va ensenyar educació artística en la Universitat de Warwick, sent portaveu del propi departament i acabant com a professor emèrit de la mateixa universitat.

A la fi dels 90 el Ministre d'Educació i Ocupació britànic li va encarregar un comitè consultiu nacional sobre educació creativa i cultural. Aquest comitè va realitzar la major recerca nacional sobre la importància de la creativitat en l'educació i l'economia del Regne Unit. I va publicar l'anomenat, informe Robinson, el títol real del qual era "*Tots els nostres futurs: creativitat, cultura i educació*". L'informe posava en relleu l'escàs paper que fins llavors havia rebut la creativitat i la importància que

sobre ella requeia el futur del país i de la pròpia humanitat. The Times va publicar sobre l'informe: *"Aquest informe planteja alguns dels temes més importants amb els quals s'enfronten els negocis en el segle XXI. Hauria de tenir a cada director executiu i director de recursos humans colpejant la taula i exigint accions"*.

Va utilitzar la creativitat per a resoldre conflictes de tota mena i va treballar amb ministres tot essent la figura central en la creació d'una estratègia per al desenvolupament de la creativitat i l'economia que va formar part del Procés de Pau amb Irlanda del Nord.

Va ser un dels quatre assessors internacionals del govern de Singapur per a crear l'estratègia que els va portar a ser l'entorn creatiu del sud-est asiàtic. Ha estat aclamat per la revista Fast Company com un dels "pensadors d'elit en creativitat i innovació".

El 2003 la Reina Isabel II el va nomenar cavaller pels seus serveis a les arts. A més Sir Ken era feliç donant suport a organitzacions benèfiques.

El seu pensament es recull en tres dels seus principals llibres. El primer d'ells ho va editar el 2001 "Fora de les nostres ments: aprèn a ser creatiu". Del que John Cleese va dir "Ken Robinson escriu brillantment sobre les diferents formes en les quals la creativitat és infravalorada i ignorada en la cultura occidental i especialment en els nostres sistemes nacionals d'educació". El segon

Per què la creativitat és la competència més important per al futur de la humanitat i el planeta?

A man with short, light-colored hair and glasses is smiling and speaking at a podium. He is wearing a dark suit jacket over a light-colored striped shirt and a dark tie with a white floral pattern. His hands are clasped in front of him. A glass of water is on the podium to his right. The background is dark and out of focus.

“La creativitat és la capacitat humana natural, més abundant i també més necessària per a la supervivència de l'ésser humà.”

llibre, "L'element: com trobar la teva passió, pot canviar-ho tot" va ser publicat per Penguin l'any 2009 i traduït a 21 idiomes. L'element es refereix a l'experiència del moment en què el talent personal es troba amb la passió personal. Aquesta trobada, argumenta, és quan som més nosaltres mateixos, ens sentim més inspirats i aconseguim el millor. El llibre es basa en històries d'artistes creatius. El tercer llibre "Escoles creatives", es va publicar el 2015 i està inspirat en la seva famosa xerrada TED "Com l'escola mata la creativitat". En ell vol donar una resposta a tots aquells que el van escoltar i no van entendre a quina revolució es referia.

Tota la seva obra adquireix, en moments com els actuals, una dimensió especial. Les seves propostes reformistes sobre educació i el paper que la creativitat hi hauria de jugar, ja no són merament idees sinó que s'han convertit en una urgència per a tots els sistemes educatius del món.

Aquest article està dedicat a recollir part del seu gran llegat. Per això s'han triat algunes de les seves idees més representatives sobre el

que era la seva passió, la millora de l'educació, que es recullen en el seu llibre "Escoles creatives".

MILLORS IDEES DE SIR KEN PER A LA TRANSFORMACIÓ QUE NECESSITEM

L'educació necessita una transformació. L'educació és, en efecte, la nostra major esperança. Però no el vell estil fruit de la Revolució Industrial, sinó un nou sistema educatiu que ens ajudi a enfrontar-nos als desafiaments actuals i que potencii els talents naturals que tots tenim a dins. No es tracta de reparar el sistema sinó de canviar-lo i transformar-lo.

Finalitat de l'educació. Per a poder transformar l'escola el primer pas és revisar la finalitat de l'educació. La finalitat de l'educació és capacitar els alumnes perquè comprenguin el món que els envolta i coneguin els seus talents naturals a fi que puguin realitzar-se com a individus i convertir-se en ciutadans actius i compassius. "L'educació és la nostra major esperança. Però no el vell estil fruit de la Revolució Industrial, sinó un

"La finalitat de l'educació és capacitar els alumnes perquè comprenguin el món que els envolta."

nou sistema educatiu que ens ajudi a enfrontar-nos als desafiaments actuals i que potencii els talents naturals que tots tenim a dins. No es tracta de reparar el sistema sinó de canviar-lo i transformar-lo".

Com es pot formar part d'aquest canvi? Podem començar per distingir tres formes de discoloriment: una crítica de la situació actual, una visió de com hauria de ser i una teoria transformadora per a passar de l'una a l'altra.

Aquesta revolució és fonamentada en: la fe en la vàlua de l'individu, en el dret a l'autodeterminació, en el potencial d'evolució i de realització personal de l'ésser humà i en la importància de la responsabilitat cívica i del respecte als altres.

L'educació és un procés orgànic, no industrial.

Tracta amb persones vives, que tenen emocions, sentiments, talents i circumstàncies vitals. Es veuen influïdes pel que succeeix i, també, influeixen en la vida dels altres. Poden oposar-s'hi o col·laborar-hi, implicar-s'hi o desentendre-se'n. Així doncs, és bàsic entendre que les persones es desenvolupen en unes determinades condicions i en unes altres no.

Els quatre principis fonamentals del seu desenvolupament serien:

- **Salut:** benestar de l'alumne en el seu conjunt: intel·lectual, físic, espiritual i social.
- **Ecologia:** interdependència clau de tots aquests aspectes del desenvolupament de cada alumne i en el conjunt de la comunitat.
- **Justícia:** conrear els talents i el potencial de tots els alumnes, al marge de les seves circumstàncies, i respecte a les funcions i responsabilitats dels qui treballen amb ells.
- **Cautela:** crear condicions òptimes per al desenvolupament humà basades en la compassió, l'experiència i la saviesa pràctica.

Es tracta de vigoritzar una cultura orgànica en els centres mateixos.

Vuit Competències fonamentals.

Els quatre fins de l'educació suggereixen al seu torn vuit competències fonamentals que les escoles haurien de facilitar als seus alumnes perquè tinguin èxit en les seves vides:

- **Curiositat:** capacitat de fer preguntes i d'explorar com funciona el món.
- **Creativitat:** capacitat de generar noves idees i posar-les en pràctica.
- **Crítica:** capacitat d'analitzar la informació i idees i elaborar arguments i judicis raonats.

- **Comunicació:** capacitat d'expressar pensaments i sentiments amb claredat i confiança en una diversitat de mitjans i formes.
- **Col·laboració:** capacitat de col·laborar constructivament amb altres persones.
- **Compassió:** capacitat de posar-se a la pell d'altres persones i actuar en conseqüència.
- **Calma:** capacitat de connectar amb la vida emocional interior i desenvolupar un sentit d'harmonia i equilibri personal.
- **Civisme:** la capacitat d'implicar-se constructivament en la societat i participar en els processos que la sustenten.

Dirigir amb principis. Tota gran experiència d'aprenentatge gira entorn de dues figures fonamentals: l'aprenent i l'educador. *Perquè una escola destaquï, fa falta una tercera figura: un líder brillant que aporti idees, experiència i un coneixement profund de la mena d'entorns en els quals els aprenents poden i volen aprendre.*

L'alt rendiment està impulsat per la motivació i l'ambició, i els grans líders saben com despertar totes dues emocions en un esperit humà. Poden infondre esperança als qui l'han perdut, insuflar determinació als desesperats i orientar els extraviats. A més de visió, un gran líder necessita suport, mitjans i destreses.

CONCLUSIÓ

Benjamí Franklin era conscient que una educació liberal i eficaç era

fonamental per a fer florir el somni americà. En una ocasió va dir que hi ha tres classes de persones: les que són inamovibles, les que són movibles i les que es mouen. Algunes persones no veuen la necessitat de canviar i no volen fer-ho. El corrent i el temps juguen a favor de la renovació, i és possible que els vents del canvi els deixin enrere. *Benjamí Franklin en una ocasió va dir que hi ha tres classes de persones: les que són inamovibles, les que són movibles i les que es mouen.*

Les que són mòbils veuen la necessitat de canviar. Col·laboreu amb elles i estímulen la seva energia; creeu associacions i forgeu somnis i plans.

Finalment hi ha les que es mouen: representen els agents de canvi que són capaços d'imaginar un futur diferent i que volen fer-ho realitat actuant personalment i col·laborant amb altres persones. Saben que no sempre necessiten que se'ls autoritzi per a això. Com va dir Gandhi, si volem canviar el món, hem de ser el canvi que volem veure. Perquè, quan moltes persones es mouen això crea un moviment. I si aquest moviment té prou energia, llavors es converteix en una revolució. I això és just el que necessitem en l'àmbit educatiu.

Benvolgut Sir Ken, moltes gràcies per lluitar a la fi de deixar un món molt millor de com el vas trobar. Descansi en pau.

Refer el model pedagògic per a l'escola del futur

per Jordi Viladrosa i Clua

La nostra societat viu canvis tan sobtats que sempre és una bona ocasió per plantejar-nos novament si som davant un panorama en què moltes professions parametrizables acabaran desapareixent. Els avenços de la tecnologia auguren una pèrdua substancial de llocs de treball que seran substituïts per altres que encara estan per definir o que tot just comencen a treure el cap. La robòtica, per exemple, ocuparà el lloc dels humans en tasques mecàniques i repetitives. A l'altra cara de la moneda hi tenim les conseqüències de la Covid-19: és conjuntural o és estructural el factor teletreball, la docència virtual? Com afecta al sector educatiu ara i com ho farà a mig termini? Ens és útil el model pedagògic que tenim i és el més adequat per a l'escola que necessitem? Té, doncs, futur el model actual de centre educatiu?

Un primer aspecte a considerar és si no caldria buidar el currículum de tots aquells continguts que no formen part d'un corpus de coneixements bàsics (imprescindibles i consensuats) i comuns (per a tot l'alumnat) en el marc d'una educació tan personalitzada com es pugui. El model memorístic clàssic, repetitiu i descontextualitzat, tan propi encara del model educatiu actual, ha de ser substituït per un altre model en què la formació de l'alumnat els faci persones útils per a la societat i no només per a les empreses i el seu model productiu. Ken Robinson en un dels seus múltiples TED i entrevistes ens recorda que els fins de l'educació tenen a veure amb quatre camps:

l'economia, la cultura i la tradició (els valors), la ciutadania activa i compromesa i el creixement i desenvolupament personal. Això és, centrar les tasques en aspectes com la sostenibilitat i el medi ambient; conèixer bé la pròpia cultura per entendre millor la dels altres i ser tolerants; el civisme; la personalització oberta als altres sense oblidar la interioritat d'un mateix.

Un segon aspecte hauria de tenir a veure amb l'adquisició d'aquelles habilitats i tècniques de treball intel·lectual que facilitin l'aprenentatge autònom i la recerca intel·ligent de la informació necessària per a resoldre petits reptes o casos que facin imprescindible el treball interdisciplinari dels diversos àmbits de coneixement (lingüístic, matemàtic, coneixement de l'entorn natural i social, etc.). Preparar aquests nous perfils d'alumnat comporta ensenyar-los a pensar i fer-ho críticament, a resoldre problemes (amb aportacions de la robòtica, la intel·ligència artificial, el sentit dels algorismes, etc.), a conèixer i portar a la pràctica les soft skills: habilitats de comunicació, capacitat de gestionar bé la informació, la presa de decisions i la resolució de conflictes, el treball en equip col·laboratiu, l'ús adequat del temps, estimular el pensament divergent i la creativitat...

Un tercer bloc a configurar hauria de ser el de l'avaluació entesa com a procés regulador de l'aprenentatge i no com una qualificació que cal reservar per al final, quan calgui certificar que s'han assolit els objectius pretesos. De fet,

Equilibrant la vida

per Anna Forés

“El model memorístic clàssic, repetitiu i descontextualitzat, tan propi encara del model educatiu actual, ha de ser substituït per un altre model.”

el model subjacent en la legislació vigent centrat en una visió competencial de l'educació no cal menystenir-lo sinó fer-lo possible tot canviant la metodologia i l'avaluació. I potser no sobra que recordem que les competències no es desenvolupen sense el suport dels coneixements. La pedagogia i la didàctica poden ser més útils que mai. Aquest és el repte!

Jordi Viladrosa és doctor en Ciències Humanes, Socials i Jurídiques per la Universitat Internacional de Catalunya i llicenciat en Filosofia i Ciències de l'Educació per la Universitat de Barcelona. També és mestre de l'especialitat de filologia per la Universitat de Lleida i Màster en Direcció i gestió de centres educatius per la Universitat de Barcelona. Actualment forma part de l'equip d'Impuls Educació, on és coordinador de publicacions.

M'agradaria compartir amb vosaltres algunes reflexions fruit del que hem viscut en aquests mesos de pandèmia així com algunes reflexions, pensaments i dades que han sortit en algunes de les recerques que hem dut a terme o d'espais que hem compartit amb altres persones. La constatació és que aquesta vivència d'atzucac i de sacsejada ens convida a equilibrar la vida entre diferents elements que ens serveixen per prendre consciència del procés viscut i del que estem vivint per ajudar-nos a reequilibrar. Hem triat uns quants punts a reequilibrar que no són pas tots, però si un punt de partida per a la reflexió.

Equilibri entre el soroll i el silenci. Vivim en una societat plena de sorolls, sorolls no només de ciutat, de trànsit, de motors, sinó de tot allò que ens distreu d'allò essencial. Com a contrapunt ens veiem cercant moments de silenci, de calma, de sentir-nos per dins, de retrobar-nos. Una de les dades més significatives que ha sortit de les recerques fetes és la resposta de les persones a la pregunta: que has après d'aquesta situació viscuda? i el més rellevant com a resposta és: a prioritzar, a tenir paciència i a procurar la calma. Per tant un aturar-se, reflexionar sobre allò que és realment prioritari en el dia a dia i en la vida i dedicar-s'hi plenament. Aquest exercici d'interioritat no es pot fer enmig d'un context sorollós, necessitem del silenci. Sense silenci no hi hauria música. La música de la vida necessita d'espais de silenci per

poder-nos escoltar plenament. Escoltar per prendre les regnes de la nostra vida.

Equilibri entre el jo i els altres. Una de les grans lliçons del que estem vivim és que, més que mai, ens necessitem els uns als altres, que el que jo faig o decideixo fer té o pot tenir una connotació en moltes persones. El jo i els altres es difuminen en un nosaltres que constituïm entre tots i totes. Entendre la importància que formem part d'un tot com si fos una gran xarxa i que el moviment d'un provoca un moviment en la resta o d'algun altre és una gran lliçó que hauríem de recordar. La tensegriat ens recorda aquest principi.

Per tant, formem part d'un tot i hauríem d'oblidar els EGOS i optar per l'ECO, per aquesta crida a la casa que és la Terra i de la qual formem part. Els éssers humans som tan sols una part del món. Satish Kumar en el seu llibre *Simplicidad elegante* ens parla justament de transitar com éssers humans molt egocèntrics cap a una societat més eco: més de tots els éssers vius del planeta. Actuar des del nosaltres per poder reeixir.

Equilibri entre la profunditat i la superfluïtat.

Vivim en una societat hiperaccelerada on tot passa a ser superflu perquè no tenim temps per aprofundir en les coses. La immediatesa s'emporta per davant allò important. La urgència devora allò que és realment rellevant. No tenir temps per aprofundir també implica no tenir temps per als amics o les famílies, ara bé tota relació demana temps per fer vincle, per justament tenir relacions autèntiques i profundes. Rescatar espais i temps per teixir relacions fermes ens permet reequilibrar la vida.

Entre la vanitat i la humilitat. Els éssers humans com a espècie ens creiem que érem els que teníem el control de tot, des de l'ADN fins a les galàxies i de volta la natura ens torna a situar en un pla de no control, que ens recorda la nostra fragilitat i la nostra no permanència i vulnerabilitat. I aquesta lliçó d'humilitat també ens ha de facilitar assaborir cada moment viscut, gaudir de la vida prenent consciència del que fem, del que vivim i del que som. De tot allò que ens fa éssers humans perfectibles.

Equilibri entre la saturació i la suposició. Vivim amb una saturació d'informació, moltes dades, notícies, judicis que cal filtrar perquè també hi ha molta informació falsa circulant. Davant de tanta saturació podem caure en la suposició, en una desinformació que ens faci suposar coses, aventurar escenaris que no ens ajuden a estar ben informats. Així doncs, cal reequilibrar-ho tenint canals per contrastar la informació i no viure esclaus del bombardeig constant de notícies i informacions poc rellevants. Segons Humberto Maturana la realitat és "multivers" on cada món construït per cada observador és tan vàlid com el

dels altres. Per tant, una suma de mirades de la mateixa realitat. Cal desenvolupar un pensament crític per poder destriar la informació sense saturar-nos ni suposar informació no contrastada.

Equilibri entre la por i la confiança. Tenim por i és una emoció legítima, por a la incertesa, por a la malaltia, por a moltes coses que s'escapen del nostre control. La por no ens ajuda a avançar ni com a persones ni com a societat, ens ajuda a sobreviure però no a reeixir. Hem de crear espais i contextos on es pugui desenvolupar la confiança, on en lloc de resistir puguem persistir, com diu en David Bueno en el seu darrer llibre, *L'art de persistir*. Resistir ens situa en un pla de no acció, de reacció, i ara el que ens cal és persistir i per tant posar-nos en acció.

Equilibri entre cuidadors i cuidats. Una de les paraules més expressades durant aquests mesos ha estat: com estàs?, com esteu? O esperem que estigueu bé. Hem gaudit de moments de molta cura els uns dels altres. I això és important: poder fer xarxa i tenir-nos tots presents. A voltes hi ha persones que es dediquen a cuidar molt els altres i s'obliden de rebre cura dels altres. O en l'altre extrem persones que reben molta cura i que no desprenen cap gest d'agraïment cap a la resta de persones del seu voltant. Així doncs, cal cuidar-nos i cuidar, i deixar-nos cuidar. És la suma de forces que davant de les nostres fragilitats ens fa forts.

Podríem seguir el llistat d'equilibris, no acabaria mai: entre tangibles i intangibles, entre la sostenibilitat i erradicació, entre binomis múltiples que estan presents en les nostres vides. Equilibrar la vida passa per aprendre a habitar-nos i transitar per aquesta situació, sense caure en cap extrem sinó poder equilibrar els pols i seguir aprenent. Aquí continuem, reequilibrant.

Anna Forés és una pedagoga i escriptora espanyola, doctora en Filosofia i Ciències de l'Educació i llicenciada en Pedagogia per la Universitat de Barcelona. Membre del grup de recerca consolidat GREMA, Entorns i materials per a l'aprenentatge, de l'ICE de la Universitat de Barcelona i del grup consolidat d'Innovació INDAGAT, Grup d'Innovació Docent per a afavorir la Indagació. És autora de nombrosos llibres sobre educació social, com aquest: *"Noves mirades sobre la resiliència"*.

El curs 2020-2021 i la formació HÍBRIDA

per Pere Marquès

Pere Marqués és doctor en Ciències de l'Educació, llicenciat en Ciències Econòmiques i mestre d'Ensenyament General Bàsic. És professor titular de Tecnologia Educativa a la Facultat de Ciències de l'Educació de la UAB. Director del Grup de Recerca DiM-UAB. Ha impartit conferències i cursos en moltes universitats, conselleries d'educació, centres docents i de recursos, associacions i col·legis professionals.

En temps de FORMACIÓ HÍBRIDA hi haurà períodes de temps en què la formació serà només online a casa i hi haurà períodes en els quals es podrà assistir de manera presencial (sovint amb horaris reduïts) a les aules.

Per a afrontar aquesta FORMACIÓ es recomanen algunes actuacions clau.

ESCOLA

Gestió de la seguretat

Distància, màscares, ventilació, neteja, altres aspectes sanitaris... en les entrades i sortides, les aules i el pati, el menjador...

Organització d'horaris

(en el centre i a casa), espais i grups d'alumnes (torns, desdoblaments...)

Reorganització del currículum

Identificar i prioritzar els aprenentatges indispensables, selecció de tasques i recursos formatius (per a activitats presencials i en línia -formació híbrida-), sistemes de correcció, currículum bimodal...

Serveis de suport per a estudiants i famílies

Assegurar dotacions TIC
Assegurar la competència digital i tècniques d'estudi i autoaprenentatge dels estudiants.
Proporcionar tutories i consultoria familiar.
Mediar amb serveis socials que ajudin les famílies que els necessitin per a atendre els seus fills quan no van a escola.
Seguiment i avaluació dels aprenentatges dels alumnes (exercicis, *portafolis, rúbriques...) presencialment i en línia que faciliti l'atenció a la diversitat (reforços, recuperació, potenciació de talents) orientada a l'èxit de TOTS els alumnes.

Formació del professorat

Digital/plataforma educativa, nous recursos, actualització didàctica) i coordinació i suport "just in time" al professorat en el centre, procurant reduir la sobrecàrrega de treball que suposa aquesta formació híbrida.

Consultar el document complet a <http://peremarques.blogspot.com/>

atoms

atoms

DOCENTS AMB ALUMNES I FAMÍLIES

Assegurar que els estudiants tenen els mitjans materials i intel·lectuals necessaris per a l'aprenentatge

Entorn on estudiar a casa i horaris de treball, eines TIC, competències digitals i tècniques d'estudi.

Proporcionar continguts formatius (explicacions, llibres, vídeos, documents multimèdia...) **perquè els estudiants adquireixin nous coneixements i competències** (generals i específiques), **i tinguin un bon desenvolupament personal** (emocional, sistema de valors, actituds...).

D'acord amb el programa de les assignatures el professorat dirigeix la seqüència i el ritme dels processos d'aprenentatge.

No es podran aconseguir tots els aprenentatges que són habituals altres anys. Per això es prioritzarà l'aprenentatge dels coneixements i competències bàsics per part de TOTS els alumnes.

Quan la formació sigui bàsicament en línia, les exposicions didàctiques del professorat millor servir-les gravades en vídeo perquè cadascun les vegi quan vulgui i al seu ritme.

Proporcionar tasques d'aprenentatge que suposin reptes on aplicar aquests coneixements i competències per a consolidar els aprenentatges. Cal assegurar la correcció de totes les tasques i donar opció al fet que facin preguntes si no comprenen la correcció.

Convé que l'alumnat desenvolupi habilitats d'autoaprenentatge i per a això que pugui consultar múltiples fonts d'informació i en la mesura que sigui possible que les tasques siguin autoavaluables.

Algunes d'aquestes activitats (projectes...) convé que es realitzin en grup.

En els períodes de formació en línia els professors poden convocar videoconferències amb els seus alumnes per a oferir orientacions, escoltar les seves preguntes i comentaris i fer-los algunes preguntes sobre les activitats. Cal promoure que intervinguin els alumnes.

Oferir servei de consultoria i orientacions, assegurant que quan els alumnes tinguin una dificultat en l'estudi o en fer les tasques d'aprenentatge puguin realitzar una consulta (en el fòrum del professor, mail...) que els resolgui els seus dubtes i els permeti seguir endavant amb les seves activitats d'aprenentatge.

Es poden emprar tècniques de suport entre iguals (aprenentatge servei a l'aula): fòrums de consultes atesos per "alumnes especialistes" en determinats temes, alumnes "companyos tutors" que n'apadrinen uns altres...

Realitzar un seguiment i avaluació dels aprenentatges que va realitzant cada estudiant, que permeti "personalitzar" la tutoria i algunes de les tasques d'aprenentatge (activitats de repàs, reforç, d'ampliació de coneixements...) **amb la finalitat d'assegurar els aprenentatges bàsics imprescindibles per a TOTS els alumnes i promoure a cadascun el major desenvolupament possible** (atenció a la diversitat, escola inclusiva)

Es farà un seguiment de totes les activitats que realitzen els estudiants (avaluació formativa) i als alumnes que el requereixin se'ls proposaran activitats de reforç. També es podran oferir activitats complementàries, a vegades optatives.

Les activitats més formals d'avaluació (tipus examen) en la mesura que sigui possible es faran "en mode presencial" en els períodes en els quals els centres estan oberts. També s'aprofitaran aquests períodes per a explicar temes difícils i desenvolupar activitats més personalitzades de reforç i d'ampliació.

En els períodes de formació només en línia, s'oferiran tutories personals per videoconferència als estudiants.

call for papers

La revolució 4.0 ja està en marxa Una educació STEM de qualitat, garantia de futur

Amb motiu de la preparació del número 2 de "Diàlegs" fem una crida a col·laborar-hi. El nou exemplar estarà dedicat al paper de l'educació STEM com a esperança de futur en un món complex i ple d'incerteses.

Envia la teva col·laboració a: revista@impulseducacio.org

Pots optar per un article per a alguna de les seccions següents:
Actualitat, En Acció o Projecte; o bé per a la columna d'opinió.

Articles

Els articles han de tenir una extensió de 1.500 paraules. Els autors han d'aportar:

- Títol
- Subtítol
- Bio de l'autor (40 paraules)
- Foto de l'autor
- Correu electrònic publicable (si ho desitges)
- Perfils en xarxes socials (preferiblement Twitter i/o LinkedIn)
- Referències bibliogràfiques

Les citacions recollides en el text han d'anar acompanyades de la seva corresponent referència com a nota al peu. Les dades, xifres o esments a informes han d'anar acompanyades de la seva corresponent nota al peu. Si proposes un destacat, ha de ser de 30 paraules.

Columna d'opinió

Les columnes d'opinió han de tenir una extensió de 500 paraules. Els autors han d'aportar:

- Títol
- Subtítol
- Bio de l'autor (40 paraules)
- Foto de l'autor
- Correu electrònic publicable (si ho desitges)
- Perfils en xarxes socials (preferiblement Twitter i/o LinkedIn)
- Referències bibliogràfiques

Les citacions recollides en el text, han d'anar acompanyades de la seva corresponent referència com a nota al peu. Les dades, xifres o esments a informes han d'anar acompanyades de la seva corresponent nota al peu. Si proposes un destacat, ha de ser de 30 paraules.

diàlegs

Pg. Manuel Girona, 75 08034 Barcelona
www.impulseducacio.org

